

Л. П. Франчук

УКРАЇНСЬКА ЗЕМЛЯ

Ч. 4-5

«УКРАЇНСЬКА ЗЕМЛЯ»

Редагує колегія

Адреса Редакції:

Mr. D. Melnyk, P. O. Box 12

New York, N. Y. 10009 USA

diasporiana.org.ua

Список жертводавців на видання журналу

«Українська Земля»

Дубів В. С. (Австралія)	дол.	25.00	Безкровний М. П.	5.00
(Австралія)		5.00	Кудрик О.	6.00
Пиріг Г. — Осередок СЗСУ - СП			Семенко Ю. С.	10.00
в Клівленді (США)		50.00	Гоффман Л. Ф.	10.00
Дудник Ф. Т. — Осередок СЗСУ -			Лютій-Лютенко І. М.	25.00
СП в Чикаго (США)		40.00	Остапенко Г. О.	5.00
Шевченко В. М. — Осередок СЗСУ-			Яцечко В.	10.00
СП у Форт Вейні (США)		25.00	Гребінник Я. М.	50.00
Гребінник Я. М. — Осередок СЗСУ-			Мельник Д. С.	60.00
СП у Форт Вейні (США)		50.00	Самійленко О. І.	25.00
Жарський А. Т.		10.00	Кравець С. Т.	10.00
Дорожко С. І.		10.00	Омельченко І.	5.00
Жмак Ів.		10.00	Кальба М.	1.00
О. С. С.		20.00	Антоненко М.	5.00
Олександр Сергійович		5.00	Махина П.	2.00
Даценко Ю. Я.		10.00	Майстрик А.	5.00
Ярмоленко Д. І.		20.00	Котик І.	2.00
Сакало М. П.		10.00	Пащенко М.	2.00

Ол. Неборицький-Грибовський

СОЮЗ ЗЕМЕЛЬ СОБОРНОЇ УКРАЇНИ — СЕЛЯНСЬКА ПАРТІЯ

УКРАЇНСЬКА ЗЕМЛЯ

Ч. 4-5

З М І С Т

1938 — 1968	3
В. А. Доленко — Коріння Селянської Партії	8
УНРада після 6-ої сесії	12
Д. С. Мельник — За що «завішують» в УНРаді?	18
І. Уманець — Чому і доки?..	22
В. С. Дубів — До 50-річчя жовтневого перевороту	26
І. Вовчук — «Стимули» не допомагають	34
І. Бойко — Вічне полум'я слави	43
М. Сакало — Українська Православна Церква в духовому житті українського народу	47
В. Шевченко — Українська колонія в Форт Вейні	55

ВИДАННЯ СОЮЗУ ЗЕМЕЛЬ СОБОРНОЇ УКРАЇНИ — СЕЛЯНСЬКОЇ ПАРТІЇ:

- «Деклярація першого установчого з'їзду СЗСУ», Ашаффенбург, 1948 р.
«Статут (тимчасовий) СЗСУ - СП»
«Інтерв'ю лідера СЗСУ В. А. Доленка газеті „Свобода”». Нью-Йорк, 1953 р.
«Українська земля», ч. за 1952 рік і ч. 2-3 за 1953 рік. Нью-Йорк
В. А. Доленко «Наша боротьба». Нью-Йорк 1953 р.
П. Киянин «Що було на з'їзді і навколо нього». Нью-Йорк, 1953 р.
В. Дубровський «Комуністи у власних кацетах». Нью-Йорк, 1953 р.
Марія Павленко «Викинуті з гнізда». Чикаго - Мюнхен, 1955 р.
В. Дубровський «Машина масового вбивства». Мюнхен, 1959 р.
(Видано спільно з УВАН)
«Позиція СЗСУ - СП в справі налагодження стосунків і співпраці між політичними партіями, заступленими в УНРаді». Мюнхен, 1959 р.
«На суд української еміграції „націонал-комунізм” — хвилювізм та його пропалагаторів!» (Матеріяли). Нью-Йорк - Торонто, 1959 р. (Видано спільно з СВУ й Асоціацією бувших українських політв'язнів советських тюрем і концоб.)
М. В. Кривенко «Кадри УРДП на службі Москви». Передмова С. Г. Криля.
Лондон - Мюнхен, 1959 р.
«Голод 1933 року в Україні. Свідчення про винищення Москвою українського селянства». Упорядкував Юр. Семенко. Мюнхен, 1963 р.
(Видано спільно з ДОБПРУС)
«Народне слово» — збірник сучасного українського фольклору. Упорядкування, передмова, вступ і примітки Ю. Семенка. Мюнхен, 1964 р.
«Українська земля», ч. 4-5 за 1968 рік. Нью-Йорк.

1938 — 1968

А. А. Уманський

Отам то Милостиві ми,
 Ненагодовану і голу
 Застукали сердешну волю
 Та й цькуємо...

(«Кавказ» — Т. Шевченко)

Окупація Чехо-Словаччини півмільоновою армією ССРСР за участю підопічних імперії чотирьох країн Варшавського блоку (Польща, Болгарія, Угорщина і Східна Німеччина) припала в 30 річницю Мюнхенського пакту, трагічність якого сучасна велика політика дуже часто підкреслювала. Слушно вважаючи трагедію Чехо-Словаччини 1938 року предвісником другої світової війни твердилось, що Мюнхен не сміє повторитись.

У мюнхенському палаці мірничі великопростірної політики Чемберлен — Англія, Деладьє — Франція і Муссоліні — Італія погодились задовольнити вимоги Гітлера про передачу Німеччині Судетської області і відрізання прикордонних районів Чехо-Словацької республіки. „В ім'я миру” в Європі долю Чехо-Словаччини вирішували без неї. Представники чехо-словацького уряду навіть не були допущені до залі, де вирішувалась доля їхньої країни, а чекали висліду на стороні.

Через п'ять годин після підписання Мюнхенського пакту, який відкрив двері гітлерівській інвазії в Європі, президент Чехо-Словацької республіки Е. Бенеш у зверненні до населення 30 вересня, назвавши угоду нечуваним в історії трактування незалежної країни, заявив: «Було тяжко вирішувати чи прийняти продиктовані умови і зберегти націю, чи боротися і дозволити себе вимордувати. Історія зробить свій висновок.»

Капітуляція, як відомо, не врятувала чехів і словаків. Мордували фашисти, а після них большевики. Через шість місяців після підписання обкраєної держави, німецьке військо окупувало країну, а Гітлер повідомив світ про встановлення протекторату над Богемією і Моравією. В повідомленні говорилося, що уряд Німеччини прагне відновити розумний порядок у Європі і забезпечити „національну самобутність” чеському і німецькому народам. Уряди європейських держав і США висловили протести, а в серпні большевицький уряд ССРСР уклав з гітлерівською Німеччиною угоду про мир, скріплюючи гітлерівське загарбання Чехо-Словаччини, очевидно, в ім'я перемоги соціалізму.

* * *

Події тридцятирічної давнини мимохідь пригадуються, коли слідкуєш за перебігом нинішньої трагедії Чехо-Словаччини. Після кількох денних переговорів у Москві між ув'язненими в перший день окупації

ці членами уряду Чехо-Словаччини й імперським штабом президент Л. Свобода, повернувшись до Праги, вказав на трагічність подій і заявив: «Як солдат, я добре розумію, що конфлікт між населенням і модерно озброєною армією може спричинити кровопролиття. Тому я, як президент, вважаю за свій обов'язок зробити все, щоб уникнути кровопролиття.»

У 1938 році тодішній уряд прийняв продиктовані умови, а в 1968 році, в подібних умовах, уряд не капітулює, а, беручи окупацію як реальність, намагається оборонити незалежність країни. Перед військовою навалою було багато нарад і конференцій, на яких Москва з вірними їй, поки що, урядами підопічних країн намагалися вклучити на чехо-словацький уряд і комуністичну партію гриматись московських взірців у побудові соціалізму. Бо лише московський марксо-ленінізм, з його містикою імперського великодержав'я, яке в Кремлі видають за пролетарський інтернаціоналізм, гарантує побудову соціалізму і „забезпечує вирішення основних проблем національного розвитку” („Правда” 26. 9. 1968). За московським маренням передбачено, що в тому розвитку високорозвинена промислово й економічно Чехо-Словаччина перетвориться на додаток до імперської економіки. За 20 років московської „братньої” опіки чимало з того задуму здійснено.

Після усунення А. Новотного, вірного Москві, уряд країни пробує лібералізувати режим у країні, шукає шляхів до поліпшення економіки, одночасно підкреслюючи братерську дружбу з Москвою й іншими країнами, підопічними. В Кремлі уважно приглядалися до розвитку подій у Чехо-Словаччині, пробували політичними засобами утримати в імперських оброчах прояви обмеженої свободи в суспільно-політичному житті країни. А як побачили, що елементи свободи і демократії, дозволені в країні, знаходять широкий відгомін в Україні й інших національних республіках, посилюючи протіімперську боротьбу уярмлених Москвою народів, вирішили розправитись з чехо-словацьким „ревізіонізмом” при допомозі збройної інтервенції.

Вночі на 21 серпня в „братерській” Чехо-Словаччині блискавично висадилося військо імперії — ССРСР з відділами чотирьох підопічних країн Варшавського бльоку. Очевидці переповідають про приголомшуче враження від цього бліцкрінгу. Військова повінь залила вулиці Праги й інших міст країни. Для чого така навала війська? Щоб при голомшити населення і уряд країни і змусит його (уряд) до капітуляції і каяття, що є типовим в методах кремлівських інквізиторів. А потім покликати „народний уряд”, очевидно, на домагання робітничих мас, який би слухняно і беззастережно прийняв продиктовані з Москви умови. Для керівників імперії суверенітет, незалежність і невтручання у внутрішні справи союзної держави — пусті слова. Вони ж бо лєнінці і послідовно наслідують заповіти Леніна. А він учив, що і незалежність, і демократія, і невтручання не існують самі по собі, то тільки частки в будові соціалізму, очевидно, московського. І коли

якась частка „протиричить цілому, тоді її треба відкинути”, а як не відкидається, то задушити чи знищити.

* * *

У кремлівському штабі сподівались, що спираючись на зрадників і коляборантів легко буде переляканих чехів і словаків, з їхнім русофільством, повернути на московський копил, змусити полюбити, як говорив Ф. Достоєвський, «не мене, моє», цебто московський спосіб думання. І прорахувались. Дві несподіванки зустрів окупант в перші дні „братерської допомоги”, як офіційно називають інвазію. Хоч кількох членів уряду ув'язнено, але охочих стати на їх місце в чехословацькій комуністичній партії не знайшлося. Чехи і словаки не перелякались збройної навали, а заявили: «Русські, повертайтеся до Москви». Навіть позмінювали придорожні знаки так, що написи на них вказували напрямок на Москву. В критичний момент нація знайшла себе і одностайно стала до спротиву окупантові, уникаючи ударів із збройною навалою, яких напевно не сподівались інквізитори імперського штабу.

Два місяці триває третій акт „братерської допомоги” Чехо-Словацьчині, в якому кремлівські диктатори приводять до норми суспільно-політичне життя в країні — „нормалізація”. Фахівці імперії, наслані для цього, по всіх закутках шукають „проявів контрреволюції”, яку буцім то „підтримували зовнішні імперіялістичні сили, перш за все ФРН, Англії, США” („Международная жизнь”, ч. 10, 1968). Імперська преса щодня насмілює перебіг „нормалізації”. Їй підстигує преса підопічних країн, війська яких асистували при „братерській допомозі”. Спільно видано книжку кількома мовами, в якій відповідно насвітлюється перебіг подій і обґрунтовується імперську інвазію, — „схвалену народами соціалістичних країн”. Так намагаються диктатори імперії виправдати окупацію перед населенням і світом, а головне перед комуністичними партіями.

У зливій писанині московської преси, а за нею і польської та східнонімецької, вражає нелогічність „служилої преси”. Авторам її, і то людям кваліфікованим, підкованим, доводиться дуже потіти, щоб обґрунтувати дику інвазію лєнінськими законами пролетарського інтернаціоналізму. В офіційній імперській партії („Правда” за 11 вересня 1968) змайстровано тупою сокірою нову теорію „мирної і немирної контрреволюції”. За тією теорією (ще один вклад у марксо-лєнінську догматику імперського соціалізму) в Чехо-Словацьчині була „мирна”. Мирні „контрреволюціонери” засіли в ЦК партії, антисоціалісти забралися до органів преси й інформації і здумали „справжній реальний соціалізм” (очевидно, московського видання) лібералізувати і „домогатись оздоровлення господарства”. Через це, як твердить „Международная жизнь” (ч. 10 1968), „розкладались, дезорганізувались основні органи захисту соціалістичної держави”. Більше того — „В країні виторилась непосередня загроза соціалістичному ладові”. А він же за

догмами „пролетарського інтернаціоналізму” є єдиний і неподільний. Щоб урятувати загрожений соціалізм, цебто імперію, від мирної „контрреволюції” чехів і словаків Москва, з її підопічними урядами, окупувала країну (братська допомога!) для оздоровлення її Таку теорію змайстровано для виправдання імперської інвазії.

Про неї можна сказати словами народного прислів'я: «Сама себе б'є, коли нечисто жне». Яких тільки окреслень не придумано, щоб довести людям „все перемагаючу силу” того соціалізму Він і „науково обґрунтований”, і „перевірений життям”, і „вселюдський”, він єдиний гарантує людству свободу і демократію... А тут тобі крапля свободи і демократії, обережно дозволені в Чехо-Словаччині, стали такою небезпекою, що загрожувала всьому соціалістичному ладові. Які ж гнилі підвалини імперського ладу, що його в Москві видають за всеперемагаючий соціалізм!

* * *

Нормалізація не йде легко. Є всі підстави твердити, що її підготовлялося в імперському оперативному штабі в час довгих переговорів і зустрічей з квітами й поцілунками. За одну ніч окупанти захопили всі головні установи країни і біля найважливіших поставили танки з гарматами й кулеметами. Але це не заскочило проводу країни, не спаралізувало керівництва. В Празі, напевно, сподіялись на таку „братерську” поміч і відповідно підготувались. Коли ув'язнено провідних людей уряду, керівництво суспільно-політичним життям чехів і словаків переймає підпілля. Воно дає вказівки населенню що робити і як поводитись з „визволителями”. Що більше, на другий день окупації відбувся надзвичайний з'їзд компартії Чехо-Словаччини, який схвалив заходи ув'язненого керівництва, засудив окупацію, а населення закликав до спротиву. З перших днів „нормалізація” загрузла у всенародному спротиві чехів і словаків. Всенародний спротив чехів і словаків виявився сильніший за танки і всю смертоносну військову техніку.

У Кремлі, мабуть, збагнули це. В перших переговорах, після невдалої спроби створити свій уряд, володарі імперії, не маючи іншого виходу, випустили на волю ув'язнених провідників чехо-словацької „контрреволюції” і почали переговори з ними, хоч їхня діяльність довела до „загрози соціалізові”. Вже три рази відбувалися ті переговори і кожного разу мов би домовляються. А моральний спротив окупантам триває. Зверху Москва дещо осягнула. Під тиском її Національні збори схвалили закон про встановлення контролю над інформацією (преса, радіо і телебачення), заборонено деякі організації Але не осягнуто головного: не упокорено населення і не змушено проводити до каяття.

З Москви тиснуть, а уряд не поспішає виконувати вимог окупанта. В країні існує дві влади. Одна офіційна, через яку окупант намагається привести до ладу життя в країні — нормалізувати. А друга — невидима, що приймає розпорядження офіційної влади, але різко ви-

ступає проти поступок окупантові. Такий стан посилює становище офіційного уряду, що під тиском змушений іти на компроміси і поступки. Уряд змушений маневрувати, домовлятися і, коли не має виходу, поступатися, а спільнота чинить спротив і не хоче визнавати вимог окупанта.

У Москві лютують, але на рішучі заходи не зважаються, хоч „у внутрішньо політичному житті країни, — пише „Правда” за 2 жовтня ц. р., — процес оздоровлення зустрічає протидію антисоціалістичних сил”. А тими силами є вся спільнота. Як стверджує імперський урядовий офіціоз ТАСС, протидіючі сили використовують урядовий лозунг „національної єдності”, щоб не дозволити нормалізаторам розчленувати спільноту за класовим принципом і розв’язати в країні внутрішню боротьбу.

Важко передбачити як довго триватиме нинішній стан, що є третім актом чехо-словацької трагедії. Істотним є, що московські танки вилкували чехів і словаків від їхнього русофільства і зцементували націю на боротьбу проти імперії з її московським соціалізмом. За два місяці окупації Москва не змогла задушити розбурхану свободу. Все наживо, а боротьба чехів і словаків за свій національний уклад, що відповідає волі народу, додає сили і відваги поневоленим Московю націям до боротьби за свою правду. „Оздоровлюючи” чехів і словаків, Москва похоронила міт про „пролетарський інтернаціоналізм” імперського соціалізму. Світ з його німичною політикою до ССРСР побачив імперську потвору справжню — з російськими „тварями і мордами”.

15. X. 1968.

«... Страшна, жертвна і безупинна боротьба українського народу за свою волю і державну незалежність, і він не припинить цієї боротьби, доки не здобуде цілком незалежної української самостійної соборної держави зі справедливим і вільним суспільним ладом, який у найкоротший час вилікує тяжкі рани, завдані йому всіма ворожими окупантами його Святої Землі...

У цій боротьбі беруть участь усі, в кому б'ється щире українське серце: муляр і вчений, вояк і поет, хлібороб і священник. Всяка найменша праця для України — долотом чи пером, лопатою чи мікроскопом; всяке написане чи висловлене слово на користь України; кожна краплина поту і кожна краплина крові преліті за Нею — наближають час остаточної перемоги українського народу...»

(Із Деклярації Установчого З'їзду ЄЗСУ - СІІ)

В. А. ДОЛЕНКО

Коріння Селянської Партії

ДУМКИ ПРО НАШУ ГЕНЕЗУ, ДІЯЛЬНІСТЬ

Революція невпинно розгорталася.

3 березня 1917 року в Харківському Банку (Товариство взаємного кредиту) зібралася до трьох сот студентів, що, як на харківські умови, було великою кількістю. Це був перший великий мітинг у Харкові. На голову мітингу був обраний проф. Коковський. Мітинг проходив спокійно, можна сказати урочисто. Після мітингу відбулося обрання Харківського комітету на чолі з головою С. П. Тимошенком і секретарем Черепенком. Мене обрано членом цього комітету і головою політичної комісії. Діяльність розпочали ми серйозно і по діловому.

Варто сказати, що в цей день у Петербурзі цар зрікся престолу.

Харків був сильно русифікованим містом. Тут скрізь панувала російська мова. Російські професори, інтелігенція почували себе тут дома. Домінуючу роллю в громадському і політичному житті відігравали „кадети”, члени російської конституційно-демократичної партії, переважно русифіковані українці — малороси. Саме вони в бажаному для них напрямку і спрямовували громадсько-політичне життя.

В українських колах політично панував безперечно М. І. Міхновський. Його опонентами був Н. М. Хоткевич, інженер за освітою, культурний діяч С. П. Тимошенко, архітектор інж. Базькевич. Коли українські політичні партії вийшли з підпілля, то соціал-демократів очолював Довбашенко, радикальних демократів — Доленко, соціал-революціонерів — Лимар і хліборобів — демократ Кобза (надлідер М. Міхновський).

Влітку 1917 року відбувся селянський з'їзд, була обрана Губерніальна рада, яка стала безпосереднім керівником і здійснювачем політики Центральної Ради на Харківщині.

Почалися зміни: після кадетів до влади прийшли меншовики та праві есери. Так влада змінювалася не один раз, аж поки її остаточно не перебрали до своїх рук большевики в січні 1920 року — 11 січня ц. р. в Харків вступила червона армія, політично очолена Шумським.

Ми організували «Шістку». Ця назва походить від того, що шість чоловік zorganizувалися, узгіднили свою дію: Лебеденко, Дражевський, Жилін, Кривецький, ?, Доленко. В 1921 році, згідно з директивою з Києва, була заснована Харківська філія Козачої Ради, яку (в Києві) певно очолював Грудницький. Та стався провал: спершу заарештовано організаційного референта Лободовського, потім Демченка — голову військової філії, його дружину, Юрченка, Міщенка, відомого і на еміграції професора, Гаєвського, Доленка. Міщенко втік з-під арешту. Гаєвського розкрили згодом на Паровозобудівному заводі й засудили

на десять років ув'язнення. Лободовського замучили на допитах. Він помер, але нікого не зрадив, не видав. Доленка було звільнено завдяки Є. Сенеки, видного діяча ГПУ, родички С. П. Тимошенка.

Терор, голод, холод змусили селянських синів покидати рідні місця і шукати схованки на фабриках і заводах великих міст. Та час ішов і приносив зміни. ЧК „замінено” — перейменовано на ГПУ. Дозволено кооперацію, введено тверду валюту — червінець. Службовцям, не говорячи вже про робітників, почали виплачувати заробіток. Словом, була введена Нова економічна політика — НЕП. Це дало простір надіям, мріям. Люди почали роздумувати, чому українська національна революція зазнала поразки, чому програна війна з більшовиками... Почали готуватися до дальшої боротьби. «Шістка» вже не задовольняє. Слід перебудуватися, змінити методи діяльності, боротьби. Як назвати організацію? Українська мужича партія? Війну з більшовизмом програли тому, що не зуміли національний момент зв'язати з соціальним. Партію хотіли назвати «Національно-соціалістичною». Обмірковували популярну в нас історичну назву — «Козацька». Пройшла моя пропозиція, підтримана Лещенком — організацію названо Мужичою партією. Шістка розрослася до 14-х чоловік, що знали один одного і взаємно довіряли. Лещенко, Щербенко, Доленко погодилися їсти в свої пляни Жилину і Дражевського, згодом — Халяву та Стороженка. Домовилися, що йтимемо разом до кінця. Вирішили опанувати всіма центральними установами, спираючись на працюючих у них наших людей. Наладили зв'язок з Товкачем, лідером свідомих українців у Полтаві. Оволоділи деякими формально більшовицькими установами. Почали поширювати кооперацію в приміських районах і на провінції. Лебеденко пов'язався з багатьма безпартійними лідерами — з Д. І. Шульгою в Полтаві, київським кооперативним діячем Коліухом, з „Вукоспілкою”, „Сільським господарем” і „Українбанком”. Налагодили тісні контакти з Кудрею, Полоцьким, українським жидом.

Можна сказати, що тоді існувало два центри: адміністративні установи, що ними правили фактично комуністи і співчуваючі їм безпартійні, та морально-громадський, де панував український інтелект.

Само по собі Мужича партія, може, й не так багато могла б зробити, але, спираючись на названих вище і не названих діячів, вона почала грати важливу роль. Мужича партія — продукт революційної доби — мала велике значення і в культурному житті і в підпіллі. Змінювалися люди, назва, а партія діяла безперервно.

* * *

Затонський, виступаючи, стукав кулаком по столі і кричав:

— Тут я бачу зібралися петлюрівці! Ми викорчуємо вас, винищимо розпеченим залізом!

* * *

Згадується інший епізод.

Мене тількищо звільнили з в'язниці — „Допру”. Пішов в управління „Сільського господаря”. Піднімаюся східцями. Раптом відчуваю,

що хтось взяв мене за лікоть лівої руки. Повертаю голову. Зі мною рівняється Панас Любченко і напівшепотом говорить:

— Кожен на своєму м'сці!.

Через 16 років він... застрелив сина, дружину і себе...

* * *

Перша сутичка з большевиками, — маю на увазі, звичайно, російських большевиків, бо вони правили, — сталася згодом. Їм було тісно на „командних висотах”, як вони називали ГПУ (Государственное політичне управління), міліцію, армію, фінансові установи.

У Харкові діяло кооперативне товариство «Рух», що перебувало в руках українських есерів на чолі з Голубовичем. Без великої політики ми послали туди Стороженка, а з ним Лизанівського. Большевики вирішили перебрати «Рух» до своїх рук, і на річних зборах 1925 року вони провалили нашого кандидата Зербаненка. Тоді я взяв його до себе в адвокатську канцелярію і почав платити йому 75 червінців — стільки він одержував, працюючи в товаристві «Рух». Ми вирішили готуватися до „реваншу”. Я вирішив вийти з підпілля, взяти головування на зборах. Більшість була за нами і ми схвалили революційно викинути всіх прихильників большевиків із правління й ради. Так і зробили. Наступного дня поширилась чутка по Харкові: «Рух» закрийють, підуть арешти і т. д. «Рух» був пайовим товариством. Большевики не хотіли політичного скандалу. Наказали „Українбанкові”, „Сільському господареві” й іншим центральним установам купити акції. 17 березня 1926 року на збори прийшло біля 360 чоловік наших людей і приблизно 150 їхніх. Але більшість акцій мали вони. Комуніст Макаревич став головою правління «Рух».

По всій Україні морем розлився НЕП. Народ без затверджених владою плянів почав лквідувати господарську кризу. Большевики зрозуміли, що економічне відродження — смерть не тільки комуністичним теоріям, а й усій їхній системі. Українське село злилося в одне ціле — стало суцільним народом з однією релігією. Вузол цієї міді — відроджена Українська Автокефальна Православна Церква. Ворог знав, що в селах України було 700 його „комячеек” (місцевих осередків компартії), а УАПЦ мала 2700 парафій, з тисячами священників та інтелігентного селянства, мільйонами парафіян, вірних минулому свого народу, релігії — православ'ю. Окремі нагінки большевиків не давали бажаних їм наслідків і тому вони вирішили цілковито знищити УАПЦ. У травні 1926 року заарештовано митрополита Василя і низку інших провідних церковних діячів. Наступ на церкву викликав реакцію. Видатний діяч Олександр Ярещенко, архієпископ харківський, почав виступати з амвона все гострше і все різкіше. Він був популярний не тільки в Харкові. В одній із своїх проповідей загрозив: «Завтра скажу і Паровозобудівельний завод стане!». (Паровозобудівельний завод був найбільшим тоді підприємством у Харкові.) 8 березня харківський архієпископ сказав з амвону: «Чуєте, он галасують безбожні комсомольці. Це нащадки паризьких комунарів. І з ними буде те,

що з їхніми попередниками — ті згинували на гільотині!..» 1 квітня його заарештували і заслали в Казахстан.

Після вбивства С. Петлюри нас викликали і вимагали, щоб сиділи тихо, бо інакше — загрожували — будуть репресії. Але ми не послухали і випустили листівку.

Після арешту митрополита Потієнки, Чехівського прийшла черга і на мене. В ніч на 31 липня забрали й мене з дому, — заарештували. Після допиту в листопаді заслали до Суздальського політ'ізолятора на три роки. В лютому наступного року мене привезли до Харкова, де я дізнався, що заарештовано весь провід Мужичої партії. У в'язниці вже сидів Лещенко, Щербаненко, Жилін, Дражевський, Халаява і Стороженко. Весь 1927 рік я просидів у камері самотності. В січні 1928 р. нас відправлено до Москви, а через півроку оголосили вирок: мені дали 5 років, Лещенкові і Щербаненкові — по 3 роки кожному, а решту засудили на різні строки заслання на Північ.

Коли розглядали справу СВУ, то виявилось, що ми були активними діячами спілки, тому наші справи переглянули і дали нові терміни: мені — 10 років ув'язнення, Щербаненкові — 8, Лещенкові — 5 років. Не забули й про інших, прибавивши всім строки ув'язнення. Дражевського заслали до Хабаровська.

Відбув я всього ув'язнення 7 років 240 днів.

На еміграцію ми прибули згуртовано як Харківська Організована Громадськість. У 1944 році ми проголосили, що уряд УНР є єдиним законним урядом українського народу, і почали продовжувати боротьбу за чистоту ідеалів УНР, за інтереси всієї еміграції і всього нашого народу.

Союз Земель Соборної України — Селянська Партія визнає легітимність уряду Української Народної Республіки, як останньої невимушеної чужою силою форми української державності, і бореться за те, щоб створена 1917-20 років УНР була відновлена на українських землях, як початковий етап для організації на основі його сталої державної форми, яку встановить український народ вільним і не вимушеним виявом своєї волі.

Союз Земель Соборної України — Селянська Партія заявляє, що визнання легітимності уряду Української Народної Республіки не означає відмови від критичного ставлення до минулої й сучасної діяльності осіб, які протягом довгого часу очолювали той уряд на еміграції.

Союз Земель Соборної України — Селянська Партія вважає, що після загального визнання уряду УНР на еміграції повинні бути зроблені персональні зміни в його складі, щоб ті особи, які не виправдали себе з минулому, були заступлені новими, більш придатними людьми..

УНРада після 6-ої Сесії

ПУСТОПОРОЖНЯ ДЕКЛЯРАЦІЙНІСТЬ

Шоста сесія Української Національної Ради ще раз довела, що Державний Центр Української Народної Республіки неспроможний стати центром української національно-визвольної дії. Наслідки сесії задовольнили тільки обраних на ній керівників ДЦ УНР, який оунівці називають Українським Державним Центром, щоб уникнути неприємного для їхніх переконань означення «Українська Народна Республіка», та супротивників ідеї об'єднання української еміграції на демократичній основі. Давня головна, щоб не сказати невилікувальна, слабкість УНРади полягає в тому, що вона не стала осередком узгодження дій її складників, а весь час була ареною боротьби за посади, впливи, здійснення через неї вузькопартійних програм, завдань. Звідси, як наслідок, постійні кризи, нерозважливі рішення і перебування на її поверхні людей, основною прикметою яких є міцні лікті, що уможливають їм просування вгору у власній партії. Позбавлення на VI-ій сесії прав члена УНРади В. Доленка, заслуженої особи, з майже 60-річним стажем громадсько-політичної діяльності, за внесок, спрямований на оздоровлення ДЦ УНР, і висловлення догани його заступникові по Селянській Партії Ю. Семенкові за виступ проти партійця, над яким, — як ще й досі не спростовано, — тяжить політично-кримінальний проступок, втягнення через „труп” Української Соціалістичної Партії до УНРади ОУНз, супроти одного з керівників якої — в минулому начальника Служби Безпеки, М. Леб'дя — висунуено обвинувачення в братовбивстві і здійсненні кривавого терору проти жидів і українських патріотів, — служать тільки підтвердженням сказаного.

Якщо говорити про постанови УНРади, то не менш дивовижні резолюції були схвалені попередньою, V-ю сесією УНРади (див. «П'ята сесія УНРади» 17-23 листопада 1961 р. Матеріали і документи. Мюнхен, 1962, стор. 69-70), на якій верховодили теперішні керівники ДЦ УНР. Вони вважали, що найліпше і, додамо від себе, найлегше, буде доказати свій патріотизм розмовами про Американський Комітет Визволення. Тоді затратили немало часу на дискусії в справі постанов відносно АКВ, які звелися до того, що співпраця ДЦ УНР з названим комітетом у наслідок його „непередрішенства” — «неможлива ані безпосередньо, ані посередньо». І, маючи на увазі той же АКВ, сесія постановила, що «члени керівних органів ДЦ УНР не можуть бути в жодних службових стосунках до чужинецьких інституцій політичного характеру, або ними фінансованих і контрольованих установ». І далі: «V-та сесія УНРади ухвалює, що партії, як належать до складу УНРади, повинні скласти декларації, що праця їх окремих членів в інституціях чи установах АКВ або йому подібних не означає співпраці тих

партій з АКВ чи його установами». П'ята сесія УНРади вимагала в тій постанові також, «щоб Ліга Визволення Народів ССРСР (Паризький блок) пішла за прикладом Виконавчого Органу УНРади та припинила співпрацю з „непередішеським” АКВ. Якщо Ліга на те не погодиться, доручається Виконавчому Органові, в порозумінні з Президією УНРади, зробити з цього відповідні висновки». Питання АКВ порушувалося і на останній, VI-й сесії УНРади, але не з метою перевірки виконання попередніх рішень, що були тоді спрямовані проти певних партій, а щоб... порушувати їх. Кожна з партій (УНДС, УРДП, УСП, УНДО), чії члени працюють в системі АКВ на основі попередньої домовленості між АКВ і ДЦ УНР, цілком нормально не «склали ніяких декларацій». Більше того, голова ВО УНРади та керівник ресорту закордонних справ М. Лівіцький, як про один із позитивів своєї діяльності, говорив про співпрацю ВО УНРади з Лігою визволення народів ССРСР, яка, зрозуміло, й не збиралася виконувати безрозсудливої вимоги V-ої сесії УНРади щодо припинення співпраці з АКВ. «Виконавчий Орган, головню через керівника ресорту закордонних справ і за минулої каденції приймав активну участь у працях Паризького блоку, а **навіть** збільшив свій вклад в цю працю», — заявив на V-ій сесії М. Лівіцький, підкресливши слово „навіть”. Другим порушником постанов, скажемо ще раз: безглуздих, але постанов, — був лідер УНДО М. Добрянський, що працює як головний редактор на радіостанції АКВ «Свобода», отже перебуває у «службових стосунках до чужинецької інституції політичного характеру». Він, не зважаючи на свою працю в АКВ, ввійшов до найвищого органу ДЦ УНР — президії УНРади, щоб підтримувати в ній ОУНз. На цю ненормальність своєчасно вказував на VI-й сесії УНРади представник від СЗСУ - СП. М. Лівіцький цілком справедливо говорив на ній про позитивну діяльність АКВ і патріотичну працю його українських службовців. Будь-що-будь, збірники, радіопередачі згаданої установи не мають нічого протиукраїнського. Не виключено, що існують іншого характеру установи. Уявім собі, що є українці в штабах неонацистської німецької партії, які опрацьовують пляни майбутнього здобуття життєвого простору на Сході Європи і винищення тубільного населення. Можливо, є українці, які працюють у римських інституціях, що плянують здійснити ідейне поневолення чи релігійне підпорядкування Римові українського народу. І ніхто із керівників ДЦ УНР від них не вимагає ніяких декларацій, подібних до тих, що їх мусіли б робити службовці американської установи, яка працює явно і, можна сказати, славно.

Пустопорожні декларації, свої власні й інших осіб, керівники ДЦ УНР, як видно із сказаного, ставлять вище реальної, конкретної праці, до якої можна впрягти з користю для загальної національно-визвольної боротьби українського народу й найслабкіші партії УНРади.

Боротьба за несуттєве

Пустопорожня декларативність іде впарі з упертою, неперебірливою боротьбою за керівні посади, яка прикривається фальшивими гаслами про консолідацію політичних сил української еміграції, вірності ідеям Української Народної Республіки, чистоті їх і т. п. „хідким” і модним „товарам”. Застосування подібних засобів „політичної” боротьби притаманне не тільки тепер урядуючим партіям, а й тим, які раніше стояли при кермі влади. Саме тому за теперішній стан в УНРаді великою мірою несе відповідальність опозиція, зокрема Українська Соціалістична Партія та її фракція в УНРаді. УПС, заслуги якої в національно-визвольній війні УНР і згодом у створенні УНРади загально відомі, від своїх партнерів по ДЦ УНР відрізняється, хіба, може, тільки своєю „бандерівською нетерпимістю” до інших. Ця нетерпимість призвела до ліквідації вже наявної і діючої опозиції (УСП, УНДО, СЗСУ - СП), яка мала вигляди на зміцнення в УНРаді і поза нею. Ця „бандерівська нетерпимість” УСП призвела до не менш упертої протидії з боку ОУНм обранню П. Феденка на посаду президента УНР, що породила шумну летючкову акцію, спершу помилково сприйняту, як заяву фракції УСП про вихід з УНРади у зв'язку з прийняттям до неї ОУНз. Оглядач «Канадійського фермера» (ч. 18 з 29. 4. 1967) так і писав: «Отже, виходить, справа не в ОУНз, а в президентському пості... Вийшло, отже, точнісінько так, як колись — за соціалістичним рецептом: якщо б Україна мала бути не соціалістична, то — краще ніякої України!» Звичайно, Оглядач переборщив, що, зрозуміло, не зменшує відповідальности УСП за її дії і стан, в якому перебуває демократичний сектор української еміграції. В колах СЗСУ - Селянської Партії, яка ще до передсесійного „торгу” в УНРаді говорила про лідера опозиції й УСП як про кандидата на президента УНР, дотепер ще наявне огірчення з приводу одностороннього виступу на боці католиків п. П. Феденка в справі так зв. релігійної толеранції, намаганням „об'єднати” прибудівку УРДП УкрСелП з Селянською Партією В. Доленка, замість того, щоб виступити за урівноправнення останньої в УНРаді та з приводу критики на VI-ій сесії економічної програми СЗСУ - СП — теорії „народного капіталізму”, опрацьованої М. Павлюком.

Неприятність українських соціалістів до СЗСУ - Селянської Партії, якій ніхто не був спроможний закинути недемократичности до своїх союзників, знайшли відображення в інформаціях Секретаряту УСП про VI-ту сесію УНРади. У звіті, датованому 14. 4. 1967 р. і розісланому в кінці червня, згадується навіть одна особа, що утрималася від голосування в питанні прийняття ОУНз до УНРади, але замовчується енергійне, фактами ствержене становище СЗСУ - СП проти ОУНз. Навіть противники СЗСУ - СП не могли його замовчати. Так ось «Бюлетень ОУНз», ч. 9 за червень 1967 р., стор. 12, переповідаючи про виступи членів УСП на VI-ій сесії УНРади та їхню заяву

про ОУНз, говорить, що «подібну щодо змісту заяву склав п. Семенко від Селянської Партії (Доленка), яка принаймні щодо форми була культурніша». В листівці українських соціалістів пізнішої дати (Мюнхен, червень 1967) УСП, вихваляючи свою постанову на VI-ій сесії, твердить, що крім неї всі «інші фракції УНРади піймалися на лебедівський гачок, і це показує їх політичний рівень».

Члени УСП часто говорять про свої зв'язки на міжнародній арені і впливи серед Соціалістичного Інтернаціоналу. Ніхто не заперечує цього. Але чи знаходить там схвалення політика українських соціалістів, яка приводить їх до самоізоляції серед демократичної частини української еміграції і тим самим до ослаблення української демократії взагалі?

Голоси про VI-ту сесію УНРади

Українські демократичні партії мають менші фінансові засоби, а тому й слабкішу пресу, ніж їхні супротивники, зокрема всі три відлами ОУН. Може саме через те, а можливо й тому, що VI-та сесія УНРади не вийшла поза коло питань свого гетто, знайти в українській пресі позитивну оцінку про неї тяжко. Правда, грапляються приємні для демократів ствердження. Так, наприклад, орган ЗЧ ОУН «Шлях перемоги» (ч. 14 від 9. 4. 1967) в передовій статті «Світла й тіні УНРади» ствердив: «Сесія показала, що М. Лівіцький переростає всіх присутніх „народних хлопоманів” не на одну, а на кілька голів». Радісно знати, що хоч один діяч серед українських демократів — новообраний президент УНР — М. Лівіцький переріс усіх на кілька голів і, отже, сподіваємося, хоч якоюсь мірою дорівнює у своїй величі... бандерівцям.

Крім ганебної постанови, диктованої почуттям помсти, проти 2-х членів УНРади від СЗСУ - Селянської Партії, у центрі уваги сесії було прийняття ОУНз до ДЦ УНР. Подаючи те прохання про прийняття ОУНз мала виразну мету: опанувати за допомогою братньої їй ОУНм і крайн-католиків з УНДО Державним Центром УНР, перетворити його на «круглий стіл» для розмов із „культурними” діячами УССР — „української держави”, скомпромітувати його, як в очах української еміграції, вільного світу, так і в очах непримиренних до комуністичного режиму земляків на Батьківщині, вивести на політичну арену «державну формацію нового часу» — скомпромітовану УГВР. УСП і СЗСУ - СП усвідомлювали собі наміри ОУНз і, хоч нарізно, неузгіднено, але відверто виступили з поважними аргументами проти прийняття за теперішніх умов ще однієї групи оунівців до УНРади. Протилежну позицію займав М. Лівіцький, якому потрібні були голоси ОУНз для його кандидатури на пост президента УНР. Він уперто говорив про потребу здійснити широку консолідацію на базі УНРади. Тепер, півно зрозумівши, куди він допровадив ДЦ УНР, здійснюючи цю консолідацію, М. Лівіцький прийняття ОУНз звалює на... УСП і

СЗСУ - СП. У «Комунікаті президії ЦК УНДС» (Мюнхен, червень, 1967, стор. 3-4) про VI-ту сесію УНРади говориться: «М. Лівіцький попереджав, що виступить, як в. о. президент УНР (щоб не допустити до виходу УСП з сесії) з внеском, щоб ОУНз була прийнята до УНРади тільки умовно, себто, щоб на сесії не впроваджувати делегатів ОУНз до УНРади до того часу, доки не будуть полагожені справи закидів на адресу ОУНз з боку соціялістів. На це соціялісти не пішли і вийшли з сесії перед голосуванням над внеском М. Лівіцького. За внесок було 9 голосів (ще три, крім голосів УНДС), а проти — 13 голосів. Якби соціялісти не вийшли перед голосуванням зі своїми 2-ма мандатами і якби за внесок голосували представники Союзу Земель, які на сесії залишилися, але в цьому голосуванні участі не брали, то за внесок було б 17 голосів проти 13 і він би пройшов. Отже, вина за фактичне впровадження ОУНз до УНРади сгадає не на УНДС, а на соціялістів і Союз Земель, як парадоксально не звучить таке ствердження!».

Галицькі партії — господарі Української Національної Ради

Відверто, як і належить господарям, заявляє ОУНз про свої наміри в УНРаді. ОУНз насамперед прагне привести до зміни Тимчасового закону ДЦ УНР і «наладнати співвідношення між ДЦ УНР і УГВР. Будемо старатися, — говорить „Бюлетень ОУНз”, ч. 9, червень, 1967 р., стор. 9, — щоб дійшло до порозуміння між УНРадою і ЗП УГВР». Варто звернути увагу на те, хто з ким мусить „наладнувати співвідношення”: УНРада з ЗП УГВР, а не навпаки!

«ОУНз вступила до УНРади. Але формальне приступлення до цієї установи ще не є кроком вперед, — говориться далі в тому ж „Бюлетені ОУНз” (стор. 8). — Нашим завданням є перетворення УНРади на справді діловий центр української політики за кордоном, внесення до її праці нових, зокрема молодих віком осіб, сповнити її іншими сучасними думками».

Що це за „нові концепції, нові скерування”, „сучасні думки”, зрозуміло кожному, хто слідкує за змінозіховською ОУНз, яка спеціалізується на здійснюванні контактів з функціонерами комуністичного ладу, що накинений Україні Москвою.

«Вилучити вимогу визнати „уряд УНР в екзилі” (що її дала ОУНз при приступленні до УНРади) — основна ціль новоприйнятих, тепер уже керівних діячів ДЦ УНР. („Бюлетень ОУНз”, стор. 10).

ОУНз не лише говорить, а й діє в УНРаді, як господар, підтримуваний двома іншими галицькими партіями (ОУНм і УНДО). Ставлячи ОУНз на посаді голови ВО УНРади, перебуваючи в США, дбав про інтереси своїх краян. Він зустрічався там навіть із ЗЧ ОУН, але обминув СВУ і СЗСУ - СП, члени якої в УНРаді, до речі сказавши, ні разу не були запрошені після VI-ої сесії на наради фракцій чи прези-

дії. На останньому засіданні президії УНРади галицькі партії, проти голосів представників УНДС і УРДП, що тепер зіпхнуті на становище опозиційної меншости, вирішили виділити з фондів УНРади 12 тисяч німецьких марок видавництву «Пролог» (УГВР) на книгу, автори якої — товариші І. Майстренка, колишні співпрацівники націонал-комуністичного «Вперед» — писатимуть про Українську Національну Революцію.

Можна було б ці рядки про УНРаду після VI-ої сесії закінчити прислів'ям про злочасний хрін, адресуючи його УНДС і УРДП: «Бачили, очі, що купували, — їжте тепер, хоч повилазьте!» Але зловтішатися не час. Кому дорогі ідеї Української Народної Республіки, гої мусить рятувати ДЦ УНР від католицько-оунівської реакції, яка все нахабніше приходить до голосу на шкоду національно-визвольним прагненням українського народу. Внутрішньо оздоровити ДЦ УНР можна було б після повернення до нього УСП, урівноправнення СЗСУ-Селянської Партії, що репрезентує православну Україну, відновлення Бльоку демократичних партій в УНРаді, що був створений за почином В. Доленка і розвалений у час головування з ньому І. Багряного, та організації і активної дії демократичної частини українського народу на еміграції.

Внесок Фракції СЗСУ - СП на VI-ій сесії про прийняття ОУНз до УНРади

«1. Відомо, що ОУНз це єдина організація, яка творить і підтримує УГВР з її амбіціями на державну формацію. Тому прийняття ОУНз до Української Національної Ради, однієї з інституцій Державного Центру Української Народної Республіки, можливе лише після зречення згаданих амбіцій, ліквідації УГВР та влиття-підпорядкування її клітин Державному Центрові УНР.

2. ОУНз, крім того, мусить об'єднатися з іншими групами ОУН, уже представленими в УНРаді, бо інакше, з прийняттям ОУНз, УНРада буде перетворена на ОУНраду, що завдасть непоправної шкоди ДЦ УНР, який є відображенням демократичних стремлень українського народу.

За Фракцію СЗСУ - СП в УНРаді

Ю. Семенко

Мюнхен, 20. III. 1967 р.»

Д. С. МЕЛЬНИК

За що «завішують» в УНРаді?

УНРада — передпарлямент Державного Центру УНР в екзилі, створений на демократичних принципах Української Народної Республіки, який мав би діяти в дусі демократичних традицій українського народу і берегти Державний Центр УНР від збочень у бік монспартійності, родової династії і тоталітаризму. Так за Тимчасовим законом і традиціями УНР мало б бути, але так не є, бо в УНРаді паує і створює безугавні кризи саме те, чого в ній не повинно бути, а того, що має бути — демократії — в УНРаді немає. Українську демократію в УНРаді заступлено „нюрнберзькою демократією”: вішають тих, кого комусь хочеться повісити, а не тих, що заслужили повішення...

На шостій сесії УНРади тоталісти і послідовники їх завісили чи „відвісали” в правах члена УНРади — лідера СЗСУ - СП — В. А. Доленка. За що? А за те, що льояльно, по-демократичному вніс пропозицію від фракції СЗСУ - СП в УНРаді створити Комітет морального і політичного оздоровлення Державного Центру УНР в екзилі. Внесок В. А. Доленка був такий:

ВНЕСОК. Матеріяли до оздоровлення морального і політичного стану в ДЦ Української Народної Республіки

1. В межах Української Народної Республіки необхідно, поперше, заснувати Комітет морального і політичного оздоровлення Державного Центру Української Народної Республіки.

2. Комітет повинен спочатку складатися із трьох осіб, а саме: голова Комітету — проф. П. Феденко, обраний нарадою фракцій УНРади кандидатом на президента УНР. Другий член Комітету — М. А. Лівіцький, голова ВО УНРади і одночасно виконуючий обов'язки Президента УНР. Третій кандидат у члени Комітету буде рекомендований вищими чинами армії УНР на це становище.

3. З метою надання Комітетові морально-політичного оздоровлення ДЦ УНР максимального авторитету, зазначені вище три члени закликають до свого складу ще 12 осіб з авторитетних громадських, політичних і військових діячів УНР. Голова Комітету морально-політичного оздоровлення скликає в такому складі перші організаційні збори.

4. Комітет морального і політичного оздоровлення ДЦ УНР має насамперед дослідити, які основні причини привели до стану, що він, — ДЦ УНР, — опинився в «сліпому куті», виявом чого є той факт, що урядуючі партії ВО УНРади висовують (замасковано) на становище Президента УНР особу, що на ній висить кримінально-політичний злочин, а, з другого боку, факти, що призвели до демісії весь склад Представництва ВО УНРади на Канаду на чолі з п. Є. Пастернаком, одним із славних основоположників Українського Національно - Демократичного Союзу. Подібні факти відбуваються з усе зростаючою силою в усіх організаціях УНР з того часу, як від ДЦ УНР відійшли такі діячі, як п. І. Мазепа...

Маємо підстави думати, що цей внесок В. А. Доленка був тільки претекстом, а не причиною до „завішення” його. Причини були деінде, і їх треба подати.

щоб було відомо відколи і за що акумулюється ненависть до В. А. Доленка та СЗСУ - СП.

У 1943 році, як відомо, на чужині опинилася масова і неорганізована еміграція з-під совєтської України. Єдиною організованою групою була Харківська громадськість, очолена В. А. Доленком. Ця група поставила своїм першим завданням зконтактуватися з еміграційним урядом УНР, що й зробив В. А. Доленко, пов'я завшись з А. М. Лівичьким, що був тоді президентом і урядом УНР. В частих розмовах през. А. М. Лівичький настоював на тому, щоб назву Харківської громадськості переіменувати на іншу назву політичної організації. Так у травні 1946 р. було організовано Український Національно - Демократичний Союз (УНДС) і назва Харківської громадськості зникла. Але життя показало, що господарями УНДС стали Лівичькі, зігнурувавши принципи демократії. На другому з'їзді УНДС у вересні 1947 р., члени колишньої Харківської громадськості зійшли зі складу УНДС і 8 травня 1948 р., на першому з'їзді в Ашаффенбурзі, що відбувся з участю 209 делегатів, оформилися в Союзі Земель Соборної України.

Хоч В. А. Доленко був одним із перших ентузіастів поширення і реактивізації уряду УНР, бо завжди визнавав його законність і доводив легалітет на репрезентацію українців тільки за урядом УНР, але до складу зсрганізованої УНРади в 1948 році СЗСУ не прийнято. Прийнято СЗСУ до складу УНРади на сесії в 1954 році, але не як інші фракції з 6-ма делегатами, а як півфракцію — з 3-ма делегатами. Мотиви такого „справедливого” паритету були такі, що, мовляв, існує ще одна селянська партія (Архипенка) з одним делегатом. Так за „демократичної справедливості” навіть дві селянських партії не „удостоїлися” мати в УНРаді 6 делегатів, а от дві ОУН заступлені в УНРаді по 6 делегатів кожна. Чому? Бо рівноправність не стосується до селянства в УНРаді, це перше, а друге — бо так хоче „хазяїн” УНРади...

Як бачимо, ненависть до В. А. Доленка має коріння глибше, ніж комусь здається. Бере вона свій початок не від внеску В. А. Доленка за створення Комітету морального і політичного оздоровлення ЦЦ УНР, а з самої моралі та принципових настанов українського народу. В. А. Доленко жив і діяв серед українського народу, з народом і для народу. Він проявив свою живу активність у національному організуванні українського спротиву комуно-московському режимові; він був активним співдіячем відродження Української Автокефальної Православної Церкви в 1921 році і свій „гріх” відпокутував на засланні; він знає, якими аспіраціями живе український народ під совєтським окупаційним режимом, знає чим доможеть український народ і що обстоєє від нищення комуністами. Цього, безперечно, не знає М. А. Лівичький, що виростав і виховувався на польській моралі в Варшаві, і по-своєму сприймає духовість української нації, її моральні цінності і її прагнення. Тут і початок конфлікту, що виник із суперечних поглядів на мораль та оцінок принципових заложень українського народу, якими не вільно перед ним поступатися чи шербити їх.

До цих принципсвих заложень українського народу в першу чергу належить його православність, як основа й фундамент, що на ньому нашаровувалося все інше, бо православність українського народу утотожнюється з його українською національністю. Відречися православ'я і поставив під сумнів свою національність в опінії народу!

Бачачи збочення керівних чинників ВО й УНРади із шляху приципових за-
 ложень українського народу вбік Риму, що офіційно почалося 1963 року «Студій-
 ними днями» в Римі та авдієнцією в папі римського, на якій, між іншим, прем'є-
 ра екзильного уряду УНР представив папі советський громадянин, митр. Й. Сл-
 пий. Не без схвалення чинників УНРади арх. Мстислав їздив на II-й Вагиканський
 собор, що він зробив без згоди свого зверхника митр. Івана і проти всієї Собору
 православних єпископів у Вінніпезі та без відома вірних УПЦеркви. Все це ви-
 кликало серед православних українців реакцію й шкідливий заколот, що триває
 й досі. З цього приводу В. А. Долонко вніс інтерпеляцію голові ВО УНРади, М. А.
 Лівницькому, такого змісту.

Високоповажаний Пане Голово! В останній час в українському суспільстві в
 США, серед православних наших громадян, відбуваються події, що все більше й
 більша притягають увагу громадянства і викликають тривогу, чи навіть неспокій.
 Та коли раніше ці події далше приватних розмов, чи навіть дискусій не виходили,
 то останніми часами вони стали предметом обговорення преси і навіть фікса-
 ції високих достойників Православної Церкви.

У пресі, наприклад, оголошено промову Високопреосвященнішого Митрополи-
 та Іоана, де наводиться факти, що їх трудно не прийняти, чи заперечити, не за-
 слухавши пояснень офіційних представників нашого Державного Центру УНР.

У пресі наводяться факти і прізвища, що коли б вони не були заперечені, то
 могли б дати привід припускати, що сталися політичні події, що відвели б нашу
 церковну політику не тільки від політично-вікових традицій, а навіть від практи-
 ки, що її провадили, не так давно, такі державні (мужі) діячі, як міністри Іспо-
 відань УНР — проф. І. Огієнко, проф. О. Лотоцький та Прем'єр В. М. Чехівський,
 як загальновідомий Благовісник УАПЦеркви в 1921 - 1927 роках, в роки окупації
 більшовиками України, принісши своє славне життя в жертву церковно - націо-
 нальній боротьбі.

Подаючи вищенаведене до Вашого, Пане Голово, відому прошу, для заспо-
 коєння православної людности на еміграції, подати офіційне ставлення, яке заби-
 має, в цій справі, очолюваний Вами Виконавчий Орган Української Національної
 Ради, Державний Центр УНРеспубліки.

До цього долучилося ще становище СЗСУ - СП, висловлене в резолюції IV
 З'їзду СЗСУ - СП, що відбувся 29-30 травня 1965 року:

**«... З'їзд (СЗСУ - СП) висловлюється проти встановлення в Києві — центрі
 Українського Православ'я — католицького адміністративного органу, що не від-
 повідає історичним традиціям нашої землі і не обумовлене реальними обставинами
 церковного життя в Україні й інтересами єдиного українського народу.»**

Оце все разом розлило жовч ненависти до В. А. Доленка і СЗСУ - СП у ви-
 хованих на варшавській моралі керівників УНРади та їхніх підтакувачів з інших
 партій, які мали б заступати в УНРаді народ православної України, але свого сла-
 новнища до католицького патріархату в Києві не зайняли, закриваючи фіговими
 листками свою релігійну толеранцію, а деякі навіть розширили Київ для всіх ре-
 лігійних адміністративних агенцій. Саме за це, за невизнання Риму українським
 духовним центром, „завішено” чи „підвішено” В. А. Доленка. Першим симптомом
 неминучого покарання В. А. Доленка було „прохання” пок. О. Бойдушка відкли-
 кати з резолюції IV-го З'їзду СЗСУ - СП постанову про католицький патріархат

у Києві. Не допомогло. Тоді за причину взято внесок В. А. Доленка про створення Комітету морального і політичного оздоровлення ДЦ УНР.

Що мав на увазі В. А. Доленко оздоровити в ДЦ УНР, про це сказано у внескові й інтерпеляції Але не можна випускати з уваги і моральних якостей колишнього прем'єра, що кандидував на президента. Щоб не мати проти себе в голосуванні голосу В. А. Доленка, — то його „завісили” в правах. А щоб не бракувало голосів у виборі президента, прийнято до складу УНРади ще одну ОУН (двійкарів - лебедівців). І нічого не зробиш. Варшавська мораль, підтримана „християнською терпимістю” войовничого Риму бере верх, і в УНРаді знищено право мати свою власну думку, що не збігається з офіційною, преримською Родовій династії не по дорозі з духом української демократії, — автократія надійшла...

У США, наприклад, кожний президент і віцепрезидент дають народові свої автобіографії, вичерпні дані маєткового стану тощо, і цього за образу ніхто з них не вважає. Навіть більше: удівця чи резидененого з жінкою кандидата на президента США народ „ганчує”, бо, мовляв. його жінка не годиться не першу „теді” країни. А в нас як? У нас народ не повинен знати біографії тих, що його очолюють! Чи вони жонаті, скільки разів і з ким; чи мають незвихнений стрижень моралі; чи не перебитий у них національний хребет, — нікому не діло знати.

Під цим оглядом президент своє зробив, хоч і не повну (не сказав про своїх жінок і дітей), але автобіографію свою подав, а віцепрезидент зовсім нічого не сказав людям за себе. Невже ж він не родився, не ріс, не вчився, не чалезав до організацій під советами і на еміграції, нічого не робив і тому не має що сказати? Чи, може, навпаки, має чимало чого сказати, але такого, що... корисніше не казати... Була свого часу в пресі навіть вимога старшин і воєнків армії УНР та громадянства, де говорилося:

«... Ми віримо, що Ви „невимовно вдячні” за довірення Вам цього особливого становища і виправдуємо Ваше „хвилювання”, що не дало Вам можливості „висловити всю глибину почуттів” і признання за довір'я. Але всього того ще замало... Ви не сказали Громадянству самого елементарного й основного, а саме: х т о В и ?

Якщо Ви щиро використали Шевченкове „Ми чесно йшли, у нас нема зерна неправди за собою”, то візьміть приклад з М. А. Лівницького і подайте Громадянству і свою власну біографію. Але подайте щиро і правдиво, щоб наше Громадянство знало як саме і чому саме Ви знайшли можливим поєднати хвилювизм з його антиподом — УНР — та й ще на становищі Віцепрезидента...»

Але автобіографії ні відповіді не подано. Вимогу зігноровано, мабуть, з думкою, — хай вам не кортить знати мого минулого і чим я колись був, дивіться чим я тепер є... Я ваш віцепрезидент. шануйте мене, поважайте і крапка...

Але народ також має свою думку, погляд і опінію. І тому важко людей переконати, що крутість це політика, і що політикам не обов'язково потрібне кредо чистої моралі. І якщо в УНРаді кризи, нелад і бездіяльність, то це й свідчить, що в провідників її відсутні саме оті основні елементи, без яких нічого не можна робити ні в політиці, ні в громадському житті.

I. УМАНЕЦЬ

Ч о м у і д о к и ? . .

Про великі осяги СКВУ в українській пресі писалося доволі. Конгрес називали „перемогою”, „історичною” подією в житті української спільноти. Підкреслюючи „завершення консолідації громадського сектора”, не раз пригадувалось, як то тяжко було будувати ту „завершену” будівлю, про яку мріяли покоління українців.

Коли порівнюєш перебіг Конгресу і закулісні дієства будівничих, а зокрема останній бенкет, на якому визначні культурні діячі наші сиділи біля порога, а жінки будівничих за президіяльними столами з вихвалюванням у пресі, то мимоволі насуваються невеселі висновки. Консолідацію завершили, а поруч з СКВУ, як було заявлено на парадах під час конгресу, вирішено зберегти і ПАУК, голова якого очолив нову конструкцію. На терені США, поруч з УККА, існує і Комітет громадянської єдності, який покликано не для об'єднання, а радше навпаки. При такому стані, коли поруч із „завершеною” будовою зберігаються побічні, важко говорити про завершеність нової будови. Мабуть, не з проста будівельники її залишили попередні творива. Чи то не мають віри в стійкість нової будівлі, чи то думають за допомогою залишених відповідно добудувати створене... Хто знає. Як би там не було, а зберігання попередніх витворів не свідчить про завершення консолідації. І позначки того вже нині пробиваються на сторінки преси.

Канадський «Новий шлях» (ч. 50 за 16 грудня 1967) наводить такі висновки мельниківського діяча, п. Миколи Плав'юка — члена Президії СКВУ: «... Вже сьогодні можна сказати, що СКВУ прийняв **наш** напрямок». Не говорячи про зміст напрямку, автор підкреслює, що «Ми розпочали контакт з Україною», а «**наша** система, **наша** організація були головним чинником у переведенні СКВУ...» «Ми вміли що дати!»

Вмілість річ не зайва, але далеко важливішим є зміст поданого. А його то й не було, тому, похвалившись організаційною вмілістю, говориться, що: «так склалося, що **ми** є сьогодні **єдиною** організацією, яка служить українському загалові, всеукраїнській справі.»

Нема нічого, тільки — «ми»...

Читаєш отаке хвалювате відмінювання „ми”. „наша”, „єдина” і думаєш: що спільного воно має з служінням „загалові”? Аналіза й розуміння подій в Україні — дуже важливі для нас. Але вихвалення «контактами з Україною» далеке від розуміння підневільної української дійсності і від служіння «всеукраїнській справі»... Хвалюватість спритно використає імперська сторона і оберне проти сил, які підносять голос в обороні української правди. Відмінювання „ми”, „наше” пригадує Гоголівського Хлестакова, який хвалився як то він в сто-

лиці мав 40.000 кур'єрів, а за обід не мав чим заплатити. Хлестаковщина в суспільному житті, якими б патріотичними фразами її не підлищували, ніколи не веде до добра. Чванькувате „тільки ми” не залишає місця для інших, і воно стало звичкою тих, які привикли на своєму патріотизмі будувати політичне і матеріальне життя. Для тих же, хто справді бореться за визволення нації, кожний член її, а тим більше організація, є дорогим спільником єдиної армії, без якої здобуття державної незалежності неможливе.

Конгрес відбувся в 50-ту річницю Національної Революції, як то проголошувалося. Здавалось би, що проголошуючи таке, кінцевим було ваглибитись у природу, характер національної стихії, проаналізувати причини, що призвели до трагічного епілогу; чому величезну енергію, яку виявляли національні сили в революції, змарновано. На це не спромігся Конгрес, бо його керівники і не ставили такого завдання. Тому й не диво, що Конгрес називаємо „переломовою подією”, а на святах і в пресі наші невдачі й поразки пояснюємо несвідомістю і неорганізованістю народних мас, зокрема селянства. Таке пояснення нічого не вияснює, бо народні маси самі, без провідних сил, які мають окреслену ідею і знають як до неї йти і масами керувати, ніколи не втілять своїх національних ідеалів у державну форму. Обвинувачення народу за тимчасову поразку обезкрилює наше політичне думання, штовхає його в обійми сторонніх сил, які нам добра не бажають. З таким поясненням важко знаходити спільну мову з дійсністю в Україні, де з минулих перемог і поразок виростає заперечення окупаційної сучасності. Відкидаючи її, володарі народних дум знають, що в жилах народу «козацька кров пульсує і гуде». А з того розуміння приходить оте: «Мовчіть Америки й Росії, коли я з тобсю (тобто — з народом України) говорю».

З перемог і поразок, коли вони стають спільними для всіх, родяться цілющі думки, які цементують спільноту. В останній війні японці зазнали великої поразки. В Гірошімі, зруйнованому атомовою бомбою, полягло біля 100.000 населення. Нація пережила велике горе. А за кілька років з попелу і руїн виросло нове модерне місто. Відбудовуючи його, японці поставили дзвона і тисячі екскурсантів, що відвідують місто, дзвонять у нього, пригадуючи про пережите горе. По своєму, з великою пошаною, згадують американці поразку в Перт Гарборі. Спільним смутком відзначають свою печаль після поразки жиди. Мають свій день жалоби козаки, в день смерги огамана ген. Н. М. Каледіна. А ми... не спромоглися на це. Чи не тому, що причину наших поразок пояснюємо несвідомістю і неорганізованістю народних мас?..

Большевицький уряд імперії (СССР), після перемоги над силами Української Національної Революції, застосував до українського селянства, яке чинило шалений спротив імперській політиці суцільної колективізації, безприкладну в історії стратегію **ГОЛОДОВОЇ ОБЛОГИ**. Вимерло мільйони українського селянства, загнаного насильством

у колгоспи. У московській війні проти нашого селянства Україна зазнала найбільшої трагедії у своїй історії.

СЗСУ - Селянська Партія на засіданні ЦК ухвалила просити Конгрес проголосити перший день Зелених Свят днем НАЦІОНАЛЬНОЇ ЖАЛОБИ. За два місяці до Конгресу заступник голови ЦК, п. Д. С. Мельник, виплачуючи фінансові зобов'язання організації, вніс до канцелярії проект резолюцій такого змісту:

«Захоплення влади більшовиками в листопаді 1917 року, що його гучно відзначає в цьому році імперський уряд СССР, стало політичною передумовою збереження цілості імперської Росії. Війна проти Української Держави, розпочата більшовицькою Росією 50 років тому (зараз після жовтневого перевороту), що тривала до окупації України і національного поневолення, ще не закінчилась.

У боротьбі, яку вів і веде імперський більшовизм проти нашої Батьківщини — України за втримання єдиної Росії, колективізація сільського господарства була політичною зброєю, скерованою проти активнішого українського селянства, проти селянського стану, тієї підвалини, навколо якої відбувалося становлення нації.

Українське селянство, обороняючи рідну Землю — Батьківщину від чужої навали, чинило сильний спротив колективізації, за допомогою якої ворог мав намір викоринити поняття своєї Батьківщини, а замість неї прищепити поняття соціалістичної батьківщини — «общерусской землі».

Поборюючи той спротив імперсько-більшовицький уряд Росії-СССР перед творенням колгоспів насильно вивіз цвіт українського села в далекі безлюдні місцевості північної Росії на тяжкі каторжні роботи, де від голоду та холоду передчасно загинуло біля ЧОТИРЬОХ мільйонів чоловік. Пізніше, загнавши при допомозі зброї селянство у колгоспи, застосував проти нього ГОЛОДОВУ ОБЛОГУ, в якій згинуло (вимерло) ще ШІСТЬ мільйонів українських селян.

Схиляючи голови перед жертвами імперсько-більшовицького вандалізму, Світовий Конгрес Вільних Українців п о с т а н о в л я є :

ПРОГОЛОСИТИ ПЕРШИЙ ДЕНЬ ЗЕЛЕНИХ СВЯТ ЩОРІЧНИМ ДНЕМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЖАЛОБИ УКРАЇНЦІВ.»

Запевнили, що резолюція буде вміщена в загальних резолюціях СКВУ. На засіданні Організаційної комісії (28 жовтня м. р.) п. Д. С. Мельник запитав члена Резолюційної комісії, п. Іг. Білинського, про резолюцію.

— Яку резолюцію? — здивовано відповів запитанням п. Іг. Білинський. Директор канцелярії УККА пригадав, що він передав її в руки п. Білинського.

— Колего, — звернувся до Мельника Білинський, — надішліть мені другий примірник до Філядельфії.

Резолюцію послано і через телефон підтверджено одержання її й запевнено, що на найближчому засіданні комісія розгляне і схвалить.

На Конгресі п. Д. Мельника розшукав п. Іг. Білинський:

— Колего! Ви маєте з собою резолюцію?.. Я поспішав і забув дома...

Одержавши третій раз резолюцію, п. Білинський невдоволено переглянув її і запитав:

— А чому не проголосила дня жалоби УНРада чи УККА? Чому це ви робите тепер?..

— Про це треба їх запитати.. А Селянська Партія робить це тепер, бо досі не було СКВУ — відповів п. Мельник.

За президіальним столом відбулася спішна нарада п. Іг. Білинського з ред. А. Драганом. Над чим радили — не знати, але перед Конгресом про ДЕНЬ ЖАЛОБИ ніхто й не заікнувся і резолюція ухвалях СКВУ не вміщено. Через тиждень після Конгресу, коли п. Мельник запитав про це ред. А. Драгана, то він запропонував надрукувати цю резолюцію у „Свободі”.

... Колись давно з миргородського суду супліку вхопила з самого столу руда поросна свиня. Описавши тодішні звичаї, М. Гоголь каже: «Нудно на цім світі, панове!..» Як же боляче, що в наші модерні часи провінційна тупиця на патріотах парубоцької вдачі не дає змоги їм збагнути горя й печалі українського народу..

Союз Земель Соборної України — Селянська Партія ставить перед собою:

1. Рішучу і безкомпромісову боротьбу за українську самостійну соборну державу.
2. Теоретичне розроблення і пропагування основ майбутнього справедливого суспільного ладу в українській самостійній соборній державі на засадах:
 - а) трудової власности для селян, робітників та інтелігенції;
 - б) суспільного миру і солідарности трудових станів, із яких складатиметься майбутнє суспільство України;
 - в) волі ініціативи і творчости;
 - г) твердих і непорушних законів;
 - г) народоправства;
 - д) волі особи, волі праці та всіх демократичних свобод;
 - е) соціального законодавства;
 - е) віротерпимости.
3. Боротьбу з марксистськими мітами і залишками марксистської свідомости серед вихованої на марксизмі української молоді; викриття ненауковості і фальші марксистського міту про утопійний комунізм.
4. Викриття облудних маневрів большевицького окупанта України.
5. Використовування для боротьби за українську самостійну і соборну державу соціальних потягнень селян і робітників України.

(Із Деклярації Установчого З'їзду СЗСУ - СГІ)

В. С. ДУБІВ

До 50-річчя жовтневого перевороту

Час уже внести свої корективи й правдиво насвітлити весь комплекс та обставини, які відбулися 50 років тому. Насамперед треба зупинитися над провідними гаслами жовтневого перевороту, а саме: «земля селянам, фабрики — робітникам; мир халупам, війна палацам».

Слід зазначити, що перший декрет про передачу землі селянам цілком не відповідав тодішнім концепціям большевиків. У цьому декреті були всі пункти аграрної програми партії соціалістів-революціонерів, — найпопулярнішої партії того часу. Ця програма вимагала **соціалізації землі**: а) ніхто не може володіти землею, як власністю; б) кожен, хто працює на ріллі, може нею користуватись нарівні з іншими; в) відповідно до цього, вся земля повинна бути у зрівняльному користуванні тих, хто на ній працює; г) право купівлі-продажу, застави, оренди чи успадкування землі касується.

Партія ж большевиків засадничо не мала наміру віддавати землю селянству, навіть найбіднішому, але прийняла чужу й далеку її замірам програму, як демагогічний економічний маневр, щоб завоювати владу. Це й справдилося протягом першого десятиліття, коли, розгромивши силами незаможного селянства справжніх господарів-земляків, компартія приступила до ліквідації «куркуля, як кляси», знищила хребет, на якому трималося сільське господарство того часу, розпочала суцільну колективізацію і запровадила найгірші зразки кріпацького ладу з нещадним визискуванням колгоспників, не тільки економічними, але й фізичними тортурами, засланнями, розстрілами й масовим винищенням голодом, щоб остаточно приборкати, застрашити й морально убити всіх, хто виступить проти советського способу сільського господарства. Його повна руйнація цілком наявна на сьогоднішній день, але комуністична партія безсила запровадити інакший лад, бо це виб'є ґрунт з-під самого її існування, і це був би її безславний і остаточний кінець.

Другим демагогічним гаслом творців жовтневого перевороту була обіцянка передати фабрики й заводи робітникам.

Фабрично-заводські комітети існували й до жовтневого перевороту. Але їх роля обмежувалася захистом професійних інтересів робітників свого підприємства. У цих комітетах було не багато представників від большевиків. Головними діячами в них були представники другого, правого крила соціал-демократичної партії — меншовиків. Ленін у перші ж дні після перевороту створив тимчасовий робітничо-селянський уряд, що звався СНК (Совет Народних Комісаров), який складався виключно з кадрів «професійних революціонерів». Не бу-

ло в ньому осіб, що мали б будь-який досвід в адміністративній чи господарчій діяльності. Утворення СНК не викликало в робітничих організаціях особливого довір'я, тому було дано обіцянку передати управління підприємствами Робітничому контролю, а 24 листопада було оприлюднено затверджене СНК «Положення про робітничий контроль»:

1. В усіх промислових, торговельних, банківських, сільськогосподарських, транспортних, кооперативних виробничих товариствах і інших підприємствах, які мають найманих робітників, або дають працю додому, вводиться робітничий контроль над виробництвом, купівлею-продажем продуктів і сировини, їх схороною, а також фінансами підприємства.

2. Робітничий контроль здійснюють усі робітники даного підприємства через своїх виборних: до складу цих установ входять представники від службовців і технічного персоналу.

3. Органи Робітничого контролю мають право нагляду за виробництвом, встановлювати норми виробітку й собівартости вироблених продуктів. Рішення органів контролю обов'язкові для власників підприємств.

Це основні й характерні пункти «Положення». З них можна зробити висновки, що ці пункти з одного боку цілком недостатні для роботи різних промислових закладів, а з другого — ті обмеження, що накладались на власників і адміністрацію, могли привести тільки до розрухів і хаосу.

Так воно й сталося. «Робітничий контроль» був потрібен большевикам тільки для широкого розголосоу. Проїшло не більше двох тижнів від часу ухвали про «Робітничий контроль», як його функції були обмежені Вищою Радою Народного Господарства (ВСНХ). 15 грудня 1917 року був виданий декрет про те, що ВСНХ підпорядковуються всі установи, що регулюють господарську діяльність країни.

Для замилювання очей до ВСНХ увели представників Всеросійської Ради Робітничого контролю з дорадчим голосом. Таким чином, як декрет про землю, так і „Положення про робітничий контроль” були обхідним маневром, політичними хитрощами, а не програмою будівництва. В дійсності обидва ці проголошення були містифікацією, ошуканством, гачком, на який, на жаль, вдалося ввіймати робітничі й селянські маси.

І декрет про землю, і „Положення про робітничий контроль” виявилися вексялями без оплати. Вони є тільки показниками того, як компартія з перших же кроків своєї господарчої діяльності обдурювала, ошукувала трудящі маси, прикриваючи свої справжні наміри — встановлення панування комунізму по цілому світі містифікацією та фіктивними обіцянками.

Ще іншим прикладом брехні й ошуканства була постанова Совнаркому про відкриття банків. У відповідній ухвалі з 12 листопада 1917 р. було сказано дослівно так:

«Робітничо-селянський уряд наказує завтра, 31 жовтня (за старим стилем) відкрити банки у звичайні нормальні години. Якщо банки не будуть відкриті й пред'явлені чеки не будуть оплачені грішми, — всі директори і члени правління банків будуть заарештовані і до всіх банків будуть призначені комісари».

Отож, банки повинні були видавати гроші пред'явникам чеків, а надходжень до банків не було передбачено. Ясно, що банки не мали досить грошей, щоб оплачувати чеки. Це був привід обвинувачувати адміністрацію банків у саботажі, арештувати їх керівників, конфіскувати всі цінності, які в них залишилися. Не треба було довгого часу, щоб усі банки націоналізувати, і такий декрет про націоналізацію банків був СНК виданий 27 грудня 1917 року. В ньому було оголошено:

«Для правильної організації народного господарства й цілковитого знищення спекуляцій банків, та всебічного звільнення робітників селян і всього працюючого населення від експлуатації... все банківське майно націоналізується».

Ленін так був захоплений першими кроками большевицької влади на господарському фронті, що з задоволенням казав: «Перші місяці російської революції після 7 листопада 1917 року були суцільним тріюмфальним походом».

Але оп'яніння фіктивними досягненнями було недовге. Вже на початку 1918 року комуністична влада зустрілася з величезними політичними й економічними труднощами. Ці труднощі були наслідком невмілих спроб керувати життям країни, спираючись на дуже мізерні й позерхові знання соціалізму, зачерпнуті з догматичної марксистської літератури, недопрацьованих марксистських засад, а основне — з вад і заряджень самого марксизму, як ідеології. До того ж, господарську політику здійснювали неукі, невігласи, не знайомі прокритично з виробництвом і всім комплексом ведення народного господарства, а послуговуючись різними декретами, заборонами, репресіями тощо. Це й привело до запровадження військового комунізму. Військовий комунізм привів до цілковитого розладу народного господарства, до розпаду всієї економічної структури країни й громадянської війни, до продовольчого розверстування, до пограбування села, до необчисленої кількості повстань, масового терору ЧеКа і всього, що з цим було пов'язано.

Провідним постатям того часу і, насамперед, самому Ленінові, стало ясно, що багнетами соціалізму не збудувати, а потрібно рішуче змінити всю економічну політику. Це все й відбилося в статті Леніна «Чергові завдання совєтської влади» і знайшло своє виявлення у проголошенні Нової Економічної Політики, скорочено — НЕП.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА

Маємо на меті навітлити, як розв'язувалось національне питання з перших моментів після жовтневого перевороту. Але перед цим слід

пригадати політику царського уряду, бо його імперіялістичні напрями прийняли і цілком засвоїли нові советські можновладці.

Москва й до сьогоднішнього дня всюди ширить брехню про те, що поневолені нею народи самі приєдналися до неї, та хочуть і надалі жити з нею у щільному „братерському” зв'язку.

Почнемо з XVII сторіччя, не вдаючись у сиву давнину, хоч і там були численні приклади московського загарбання.

Наслідки Переяславської угоди 1654 року, облудні роз'яснення й тлумачення її, а головне — підступство Москви, всім нам добре відомі.

У 1667 р. Москва поділила з Польщею Україну за так званим Андрусівським миром, закріпивши за собою Лівобережжя, а Правобережжя віддала Польщі, не питаючи на це згоди українського народу, в 1696 р. завоювала Озів; у 1703 р. загарбала Естонію й Західну Карелію; в 1709 р. зруйнувала Батурин — столицю гетьмана Івана Мазепи; в 1721 році загарбала Лівонію, Карелію і частину Фінляндії; в 1723 р. — Баку; в 1773 р. — частину Польщі; в 1775 році — зруйнувала Запорізьку Січ — останню твердиню вільної України; 1783 року — завоювала Крим; 1783 р. — прилучила до себе Мінськ; 1801 р. — заволоділа Грузією; 1809 р. загарбала всю Фінляндію; 1812 року — Басарабію; 1856 р. Амурщину; 1863 р. — Кавказ; 1868 року — Бухару; 1873 р. — Хіву; 1881 р. — Туркестан; 1900 р. — Манджурію; 1920 року — трирічною війною знищила самостійність України; 1939 року — „визволила” Західну Україну, Білорусь і Басарабію; 1940 року — загарбала Литву, Латвію, Естонію й Західну Карелію.

Оце такий, далеко не повний перелік московської загарбної політики і той конгломерат народів, що опинився під її владою.

Ленін дуже добре здавав собі справу в того, як то важко керувати й такою великою територією й таким неоднородним етнографічним масивом, і тому він підніс гасло **самовизначення аж до відокремлення**, що стосувалося всіх національностей.

І в цьому випадкові, як і в гаслах — „земля селянам, а фабрики робітникам”, ми маємо справу з свідомим і навмисним обдурюванням. Дальший хід подій був наочним доказом того.

Деякі акти советської національної політики мали на увазі не стільки притягнути симпатії народів, скільки здійснити об'єднання їх під одною владою. Звідси випливає й двоїстість советської національної політики. Досягнувши успіху в проведенні жовтневого перевороту, Ленін негайно визнає незалежність України, Білорусії і Фінляндії. Цим він хотів повернути їх до себе, а також виграти час, щоб наступними заходами створити передумови для насадження там советської влади й „воз'єднати” всі частини колишньої Російської імперії в одній державі, незалежно від того, яке ім'я вона матиме. Був ще один далекойдучий мотив щодо визначення самостійності України, а це те, що частина українського народу не була під владою Москви й визнання незалежності було закликком до українців **воз'єднатися в одно ціле проти всіх інших ворогів**.

Тернистий шлях українського народу яскраво стоїть перед нашими очима і можливо, щоб не повторюватися, зайвим було б перераховувати всі його етапи.

Цікаво й повчально відмітити, як, святкуючи 50-річчя жовтневого перевороту, ЦК КПСС у тезах з'ясував загальне становище про національне питання. У цих тезах говориться:

«За загальним визнанням усіх народів Советського Союзу, велика роль у здійсненні ленінської національної політики належить **російській робітничій класі, російському народові** (підкреслення автора тез). Соціалізм забезпечує всім народам СРСР фактичну рівність у політичному, економічному, культурному відношеннях. Народом, які стояли на нижчому ступені економічного розвитку, було подано величезну економічну допомогу, виділялися великі вкладання на прискорений розвиток їхньої промисловости, сільського господарства, культури.

«Важливими віхами в розв'язанні національного питання було воз'єднання українського, білоруського і молдавського народів, відновлення советської влади в прибалтійських республіках і входження їх у СРСР».

З цієї цитати так і випирає московський великодержавний шовінізм і подається справа так, начебто саме цей народ був благодійником усіх інших народів, що входять до складу СРСР, а не винищував і нещадно експлуатував їх, як це винищування й експлуатацію бачимо на прикладі України. Скільки бундючності, зарозумілості і ячної брехні випливає з наведених вище тез, і скільки лякування: мовляв, немає ніяких труднощів і проблем, національне питання в Советському Союзі розв'язане справедливо, ґрунтовно й раз назавжди.

Але в дійсності ця рожева фарба не відповідає справжньому стану речей.

До нас доходять численні приклади незадоволення розв'язкою національного питання, зокрема в Україні. Молоде покоління не приймає і не поділяє того „рожевого” навітнення, що пропагується в офіційній пресі й документації, і це має своє віддзеркалення у численних конференціях, нарадах, що чисельно відбуваються для дискусій про національне питання. **Самі керівники КПСС недвозначно висловлюють думки, що як у теорії, так і в практиці національної політики існують неясності, труднощі й напруження.** У советській пропаганді говориться багато про те, що розв'язка національного питання в СРСР становить приклад для інших континентів, зокрема — Африки й Латинської Америки. Але життя відкидає такі погляди й твердження. Перед нашими очима стоять приклади, що саме на цих континентах вчення марксизму-ленінізму в національному питанні не виправдалось. Так само й теза про відмирання малих народностей, про злиття націй. Події й політика рішуче й категорично заперечили й відкинули цю тезу. Навпаки, життєздатність і прагнення малих народів у Африці до національного буття цілком наявні і безсумнівні. Факти, як то кажуть,

уперта річ. І перед лицем тих фактів офіційне спочивання на лаврах і фальсифікація сходять нанівець.

Можна навести такий приклад: У травні ц. р. відбулася у Львові наукова конференція республіканського масштабу. В ній взяли участь делегації з усіх сторін України, разом коло 200 осіб. Українці-львов'яни також брали в ній участь. Йшлося про те, щоб за допомогою делегатів переконати населення, що національне питання розв'язане прекрасно. Можна здогадуватись, що цього не пощастило довести.

Під обстрілом знаходиться й питання про „інтернаціональне” виховання. Відомо, що партійна пропаганда вважає, що росіян не треба виховувати інтернаціонально, а лише іншим народам ССРСР цього бракує. Цим і обгрунтовується русифікацію і посилення зневажливого ставлення до рідної мови, і навпаки, російській мові надається роль мови міжнаціонального єднання соціалістичних націй, а це важить уже набагато більше, ніж функція російської мови, як засіб комунікації в багатонаціональній державі, якою є ССРСР.

Українська інтелігенція, навіть та її частина, що належить до компартії, не поділяє й не підтримує цих російських шовіністичних тверджень, що й знайшло свій в'дбиток у численних висловлюваннях та виступах, одним із яких є виступ академіка Храпченка, який сказав: «Хіба соціалістичні ідеї стають менш інтернаціональними, якщо вони висловлені українською, литовською, грузинською та іншими мовами народів ССРСР?»

Також українці в Польщі й Чехо-Словаччині виступають явно проти російських шовіністів, заявляючи, що надання російській мові привілеїв, чи перетворення її в державну мову для цілого Советського Союзу, це неправдивий та шкідливий шлях. Не ліквідація національних мов, культур і націй в цілому, а піклування про їх вільний розвиток і розквіт, — ось лінія, яка повинна бути провідною на даному етапі.

Все це свідчить, що комуністична система після 50 років існування не досягла твердих позитивних наслідків у розв'язанні національного питання, а стоїть перед тими самими труднощами, що й в час жовтневого перевороту.

КРИЗА КОМУНІЗМУ

У ХІХ столітті, під впливом успіхів фізичних наук та індустріальної революції, розвинулась та течія філософського й економічного напрямку, яка дістала назву комунізму й мала своїм завданням підвести наукову базу під усї людські взаємини, побудувати, черий „земний рай” — вищу форму людського суспільства.

Створення такого „земного раю” намагався теоретично опрацювати Карл Маркс, а практичне його здійснення взяла на себе російська соціал-демократична партія большевиків, на чолі з В. Леніним, що після декількох переіменувань, тепер зветься Комуністичною Парті-

єю Советського Союзу (КПСС). Вся „величність” і „геніяльність” Леніна звелася до того, що він, так би мовити, взяв підряд на побудову комунізму не тільки у своїй країні, але й в усьому світі.

Обминаючи бучні гасла про загальну свободу, щастя, права народу, різні нездійсненні обіцянки, інтриги, підкупи, погрози, насильства, убивства й жахливий терор, нещадне визискування трудящих і разючу соціальну нерівність із пануванням та привілеями партійної і советської бюрократії, постає питання, як же КПСС, що взяла на себе той „земний рай” побудувати, здійснила взяте на себе завдання?

Треба відразу зазначити, що на міжнародному форумі ідеї комунізму не знайшли всесвітнього признання, а щодо економічних досягнень, то не говорячи про капіталістичні країни, навіть советські сателіти мають кращі здобутки в розвитку свого народного господарства, ніж ССРСР. Із своїх численних обіцянок, комунізм виконав одну а саме — зруйнував старий світ, але нічого не міг зробити для створення нового і тепер примушений повертати назад та поновлювати те, що було знищено.

Реально оцінюючи наслідки побудови комунізму за 50 років у ССРСР, треба констатувати його цілковитий провал і ту смертоносну руйнівницьку силу, яка в ньому заложена, та той незнаний досі апарат насильства й терору, що був створений для пригноблення людей і примушування їх коритися й працювати; терор, що в сатанинських умовах ламав кістки й душу мільйонів людей в ім'я будівництва комунізму. І все даремно: нової комуністичної людини так і не виховали; молоде бунтарське покоління — найкращий доказ!

Натомість, стало більше підлабузників, облесників, запроданців і донощиків. Нічого більшого й кращого, ніж те, що є у вільному світі, не досягнуто, й доводиться тепер советським керівникам спішно й на ходу в усьому господарстві країни переводити повну економічну реформу. Щоправда, в галузі космічних летів і військової промисловости, куди кинуті всі сили й матеріяли, досягнення є, але, як показав досвід другої світової війни, самої зброї замало, потрібні й люди, забезпечені всім необхідним для прожиття і творчої роботи.

Перевірка практикою й часом, протягом півстоліття, цілком довела, що комуністична теорія реального поліпшення ні виробництву, ні сільському господарству, ні для добробуту населення не дала, а ленінська теорія відмирання держави виявилася величезною пасткою з принадою, і Сталін її цілком переіначив та посилив до нечуваних розмірів і цим затагнув петлю на живому тілі народу.

Ось чому, відзначаючи 50-річчя жовтневого перевороту, теперішньому керівництву ССРСР не лишається нічого іншого, як замовчуванням, залякуванням, перекручуванням, а то й прямою брехнею приходувати гіркі наслідки та ще й прославляти всі періоди так званої побудови соціалізму й комунізму в ССРСР, всі дії й заходи компартії від Леніна і до наших днів. За гаслами КПСС до 50-річного ювілею, все мовляв, йшло якнайкраще, партія завжди мала рацію, ніяких поми-

лок не було, нічого поганого чи хибного в діяльності компертії не спостерігалось, не було навіть „культу особи” (цей період ніде й не згадується).

Така фальсифікація і перекручування фактів і подій розраховані на тих, хто правди не знає, на легковажних, які не задумуються над історією речей і на віру приймають усе, що оголошується, а найбільше на те, що в ССРСР ніхто не посміє голосно критикувати та висловлювати свій сумнів щодо правдивості офіційно виголошеної історії побудови комунізму в ССРСР.

Але ми, українці-емігранти, що перебуваємо поза межами ССРСР, можемо й мусимо скрізь підкреслювати й доводити цілковитий провал будівництва комунізму в ССРСР та інформувати вільний світ, що багато навіть відданих прибічників : советських попутників поза його кордонами, бачачи приклад комуністичної революції в ССРСР, розчарувались у його практичному здійсненні, а фанатичні прибічники комунізму, мріючи про майбутнє його запровадження, говорять: «У нас так не буде».

Підводячи підсумки, не можна не визнати, що у всьому світі не було більшого ошуканства, ніж те, що його довершили большевики, роблячи жовтневий переворот, своїми гаслами й обіцянками побудувати „рай на землі”.

Тим часом комунізм, як утопія, як мрія людства, лишився примарою, щояк і за часів Маркса, бродить по всьому світі, лякаючи одних, хвилюючи других, запалюючи третіх.

БОРотьба українського народу справедлива і український народ переможе !

I. ВОВЧУК

«Стимули» не допомагають

Близько півстоліття триває змаг селянства національних республік ССРСР проти диктатури імперської партії. У тій боротьбі селянство України, як і інших республік, включених силою зброї в імперський комплекс, понесло величезні жертви, зазнало великого горя, але не примирилось із протиприродною системою імперського колективізму. Не здобула повної перемоги і генеральна стратегія імперської політики. Стан в сільському господарстві імперії, після безлічі реформ, реорганізацій та перебудов, залишається нині найслабшим місцем імперської економіки.

Колективізацію в нас часто окреслюють, як форму ведення сільського господарства за пляном, виробленим державою. Большевики, переводячи її, теж наголошували в колективізації економічний бік імперського задуму. Дрібні, малопродуктивні господарства, перетворюються у великі механізовані підприємства, в яких можна буде застосувати новітні досягнення агрономічної науки і техніки, а це, мовляв, приведе до великої продуктивності і полетшить працю селянства — ошчасливить його.

Підвалини колективізації покладено за Леніна, який був великим стратегом большевицької політики поновленої імперії. Він добре розумів, що без уніфікації життя національного селянства України й інших республік, яке було рушійною силою в національних революціях, що розвалили царську імперію, важко буде утримати поневолений большевиками імперський комплекс і з вівіскою ССРСР. В історичному розвитку імперії, поновленої після завоювання національних республік большевиками, що спирались на „багнети” з півночі, як заявив Муравйов, здобувши Київ, колективізація була завершенням „русской общины” і аракчєєвських поселень. Завершив її Сталін силою зброї і підступом в ім’я „інтересів національної гордості великоросів”, як окреслював Ленін нову політику поновленої імперії.

Зігнавши селян у колгоспи, в яких хлібороби ставали державними роботами, на першому колгоспному з’їзді, в лютому 1933 року, взаємини між державою і сколективизованим селянством окреслено так: «Від вас (селян — ред.) вимагається одного — працювати чесно, ділити колгоспні прибутки за працюю, берегти колгоспне добро і виконувати завдання вашої робітничо-селянської держави» — імперії (Й. Сталін — „Вопросы ленинизма”). Так ленінізм, що став „непомільним” вченням, урядовою релігією нинішньої імперії — ССРСР, окреслює взаємини оботареного селянства з державою. Окреслення лаконічне, але всеобіймаюче, воно визначає суть політики колективізму. А та політика вимагає, щоб людина в своїх поступованнях інтереси держави ставила понад родинні, особисті й національно-спільнотні. Бо-

ячись творчої, одухотвореної людини, не вірячи їй, політика колективізму намагається перетворити органічно національну спільноту людей на безлику масу, що слухає партійного вожака. А тих, які не вміють покійно слухати, — підганяють батоги слух'яних паглядачів. Крім державних і партійних урядовців, які здійснюють керівництво, існують дружинники, народна контроля, рейди від преси, бригади перевірки виконань соціалістичних змагань між колгоспниками, бригадами, колгоспами, районами, областями і республіками. І всі вони служать, підганяють, щоб селянство виконувало і працювало гак, як того вимагають інтереси будови соціалізму, яким заслоняється великодержавіє московської політики.

* * *

Генеральну розправу з селянством національних республік Москва переводила під лозунгом «ліквідація куркуля, як кляси». Жорстока, вандалська розправа тривала п'ять років. Дехто ще й нині вірить імперським теревеням про клясову боротьбу на селі, в якій, мовляв, бідне селянство опонтанно виступало проти клясових ворогів — кулаків - визискувачів.

Розправа з селянством була пляновим заходом большевиків у їхній стратегії консолідації розвалені імперії. В генеральній битві з селянством говорилося про ліквідацію кулаків, але „адміністрування і методи насильства не лише до середняків, а й до бідняків стали сисгемою в роботі районових і обласних комітетів партії”, спираючись на які, здійснювався генеральний плян. („Історія селянства УРСР” — „Наукова думка”. Київ, 1967 р., т. II, стор. 149).

Про економічний стан ліквідованих в колективізації за 1930-32 роки „200 тисяч куркульських господарств” Історія подає таке: «На 10 березня 1930 р. по 309 районах України було розкуркулено 61.887 господарств, у яких відібрано 586 тисяч га землі і конфісковано майна на суму понад 40 мільйонів крб. — у тому числі в 11 округах сучільної колективізації — 11374 куркульські с'м'ї».

Цифри промовисті. Вони показують, що на ліквідоване господарство пересічно припадало менше 10 га землі. А вартість конфіскованого майна з інвентарем і худобою виносила біля 600 крб. Отже, достатки „ліквідованих екопльоататорів” бідноти, як їх називали, були невеликі, нижчі від середніх за тодішніх час'в. А це було на початках колективізації, коли під ліквідацію підпадали найзаможніші. Відсоток дійсно заможних селян, з якими ніби ведено війну для побудови соціалізму, серед ліквідованих був дуже невеликий. В імперській розправі з селянством нищилися національно активні селяни, хлібороби, винищувався селянський стан, навколо якого відбувалося становлення нації.

В історії людства на зв'язках хліборобів із власною землею витворювалось поняття рідної землі, Батьківщини, оборона якої від чужинця ставала звичаєм, національним інстинктом. Колгоспний лад, за імперським пляном, мав викорінити любов до своєї Батьківщини, до

рідної землі і прищепити поняття соціалістичної батьківщини. А отарний регламент колективізму скеровано проти родинного і національного укладу. Руйнуючи національні традиції, в яких еднаються „мертві, живі й ненароджені” (Шевченко), імперська політика колективізму ставила завдання убити животворче насіння традицій, з якого виростає нинішнє і майбутнє нації.

У п'ятидесяту річницю большевицької перемоги імперська преса багато писала і пише досі про те, як зникає різниця в житті міста й села, а промовчується правова упослідженість національного селянства республік імперії. Селянин-колгоспник не має права одержати паспорт, колгоспник і його родина закріплена за колгоспом, як то було за кріпацтва у сільській „общині”. Доросла дівчина Єлька, народжена в кінці останньої війни (в романі Олеся Гончара „Собор”), просить управу колгоспу видати довідку. Єлька хоче виїхати до дядька, який живе в недалекому індустріальному місті. Бухгалтер колгоспу схильний видати довідку «Але ж порядок є порядок. Сама бачиш не вистачає робочих рук. Нам твої руки сьогодні отак потрібні».

Єльку наче батагом цвяхнуло — «Вам тільки руки мої потрібні? Ось вони потріскались від ваших благ! — і аж перед носом у бухгалтера змигнули Єльчині тугі долоні.

— Ось ну без цього — відхилився він, оберігаючи своє скляне око.

— А в мене не тільки руки! — розчервонівшись, нічого не чуючи, вистрілювала Єлька. — В мене ще й душа є. Не всю випекли. Не дасте довідки — так піду!

— Безпаспортною, дівчино, не далеко зайдеш... Там швидко підберуть. А документа... аніяк. Хоч кричи, хоч проси, хоч землю отут їж». І не видав. Дівчина пішла від колгоспних „благ” до міста Безпаспортною, поза законом живе у дядька, ховаючись по бур'янах від охоронців колгоспного ладу, які етапом можуть відпровадити назад до колгоспу.

* * *

Отарність — безлика і бездушна. Вона відучає людей думати і творити, а через це стає притулком необдарованості, помагає використовувати відчуття історичного минулого нації і перспективи майбутнього. А це й є вирішальним в імперській політиці колективізму. Не економічні, а політичні засади були засадою колективізації. Томуто, хоч колективізація привела до великого занепаду сільського господарства, імперська партія ні на крок не відступає від засад колективізму сільського господарства. На XXIII з'їзді імперської партії, на якому схвалено чергові реформи сільського господарства, щоб витягти його з прірви, Л. Брежнев натякнув і на потребу скликати всесоюзний з'їзд колгоспів. Схвалено постанову, а після з'їзду покликано велику урядову комісію, що мала зібрати побажання до змін в колгоспному статуті. Кілька побажань були надруковані навіть у пресі. І на тому й стало. Про заплянований з'їзд ні згадки, хоч мали скликати його до

кінця 1965 року. Можна припускати, що навіть у побажаннях, просянних на густе сито партійно - адміністративної контролі, Москва побачила небажані, а то й небезпечні для імперії тенденції...

У звіті Центрального Статистичного Управління УРСР за 1967 рік подано, що „на гарантовану оплату праці колгоспників, виходячи з тарифних ставок відповідних категорій працівників радгоспів, перейшло 82,4 відсотки колгоспів”. Як і всі дотеперішні заходи уряду, а їх було чимало, гарантована оплата вважається за вияв великої опіки уряду й партії над селянством. А справді то посилення державно-адміністративної контролю над селянством національних республік, нові закріплення селян колгоспів за державою. Гарантована мізерна оплата селянам у колгоспах має заохотити їх до праці і стати економічним стимулом для поліпшення сільського господарства, щоб воно стало прибутковим і рентабельним. Селянин колгоспу, замість члена артілі, як то було бодай на папері, стає наймитом держави. Прибутків колгоспу, як то було сказано на першому з'їзді колгоспного селянства, не ділять колгоспники, а за працю виплачує держава. А ту виплату філії Державного Банку, в яких зосереджено фінансову контролю, узалежнюватимуть від того чи має господарство чим покрити її. Очевидно, що колгоспи збиткові і нерентабельні, а таких чи не більшість, повної гарантованій оплати для колгоспників не одержать.

* * *

Про заможне життя в колгоспах, про достатки селян, що прийшли за нового керівництва після XXIII з'їзду КПСС, багато і барвисто пише імперська преса. А дійсність далека від того. Польова доріжка привела кореспондента „Правди” до табору колгоспу „Серп і молот”. «У потрісканому від сонця і дощів вагончику — голі нари, табуретка, на столі каганець. Ні умивальника, ні бачка на воду. Немає кухні ні посуду, щоб гріти воду. Гаряче варять у селі, в якоїсь жінки, а потім розвозять його на колесному транспорті. Голова колгоспу В. Ф. Каширський спробував, на наше прохання, підрахувати скільки коштує миска борщу, привезена на тракторі. Заплутався і махнув рукою...» („Правда” за 30 травня 1968 р.).

Це не виняток, як видно з репортажу, а загальний стан у колгоспах Курщини. Тракторист із ішого господарства, поглядаючи на облуплений і потрісканий вагончик, багатозначно говорить: «Нічого. Не так діла вирішували!»

Що він має на думці? Хто знає. Отак живуть більшу половину року, від ранньої весни до пізньої осені, до снігу механізатори — упривілійована група колгоспного села.

Про інших працівників на полі ще менше дбають. Полільники, а полоття в колгоспах багато, харчуються з домашніх вузликів. «У колгоспі „Серп і молот”, як і в інших господарствах Богугорського району, не подумали про притулок для дітей, нависи чи бодай курінь від дощу і непогоди». Автор репортажу не обурюється з нелюдських умов життя „ощасливленого” імперським соціалізмом селянства в колгос-

пах, його непокоїть низька продуктивність праці. «Все це, звичайно, відбивається на трудовій дисципліні. Люди пізно виходять на роботу, а повертаються з степу як тільки загремить».

А прийде зима, то й протопить у хаті немає чим. «І то ще добре, як пообіцяє бригадир гарбу соломи на зиму, але й обіцяного не завжди д'ждешся, бо він по-своєму перекрутить, бо влада його тут більша, як у римського цезаря. Що хоче, те й зробить. Не поставиш могоричу, не буде й соломи, хай хоч і вода в хаті замерзне. Бери тоді, як стемніє, мотузка та з матір'ю покрадьки в поле до скирти. Отак мимоволі ще й злодійкою станеш, самі тебе такою зроблять. Смичеш похапцем, озираєшся, серце з грудей вискакує. Нав'ючені в'язанками, йдуть потім, спотикаючись, від скирти, аж до землі їх та солома гне. **Нема людини** — сама купа соломи по засніженому полю сунеться.» (Олесь Гончар — „Собор”, 1963-1968. „Вітчизна”, ч. 1, 1968, ст. 30). Така д'йсність „ощасливленого” імперським соціалізмом селянства. На сторінках преси вона виглядає дуже рожево і щасливо. Уряд і партія роблять, мовляв, усе для людини.

* * *

Міністр хліборобства УРСР П. Дорошенко в місячнику „Економіка Радянської України”, ч. 9 за 1966 рік ствердив, що середньорічний заробіток селянина колгоспника виносив у 1965 році, після ухвал березневого пленуму, біля 196 крб. Нині, за даними ЦСУ УРСР за 1967 рік, той заробіток збільшився на 3 відсотки. Отже, селянин у колгоспі, як і робітник радгоспу, заробляє біля 615 крб. на рік. Наймит у сільському господарстві США заробляє, крім житла, біля 3.000 доларів, у Зах. Німеччині біля 2.000 дол., в Англії біля 1.800 доларів. А купівельна спроможність доляра в чотири, а то й у п'ять разів більша, як карбованця. За місяць праці український селянин, якщо її одержить, може придбати за цінником 1967 р., складеним у Москві, одну пару чобіт або дві парі черевиків чи просте убрання. Ці самі речі наймит на фермі може придбати за 6-7 днів праці, а то й менше, бо вибір тут необмежений. У країні „соціалізму” постачання села товарами першої потреби дуже убоге. В місті, як пише згадуваний раніше кореспондент „Правди” — велика реклама: «Красиво, вигідно і зручно». А полиці сільських крамниць «тріщать від неспоживної продукції... Тисячі незграбних сорочок-недомірок і тілогрійок та ватяних штанів. Такими товарами забиті сільські крамниці і склепи.»

Похмуре й убоге життя селянина. Душно людям у царстві імперського соціалізму, будівничі якого дивляться на людину, як на будівельний матеріал. Людину гнітить царство стандарту. Вона розуміє, що «коли далі так буде, — розважає мудрий ветеран металург із селян у романі „Собор”, — то мабуть і журавлі не літатимуть над нашою Україною... Вдарить котромусь у голову: давай нову ГЕС отам — і на тобі ГЕС, і вже рубають плавні, замість них гниле море смердить, густе, як кисіль». А молодь селянська, що пробилась і здобула освіту, похмурій сучасності з її асиміляторами і уніфікаторами, які

правду національну „пропили і на самогон перегнали”, протиставить «... отой дух вольности, патріотизму, що жив широко, весело (у козацькій республіці — ред.), — за ним саме ми й зголодніли».

* * *

Березневий пленум 1965 року вважається за нові орієнтири, він, за твердженням імперської преси, намітив далекойдучі віхи „ в розвиткові колгоспного сільського господарства”. Урожай 1966 року, мовляв, унаочнює те. То правда, що в 1966 році, завдяки найсприятливішим кліматичним умовам, у країні зібрано було 171.2 мільйони тонн збіжжя. Ця кількість забезпечувала потреби країни. Перед тим, як відомо, уряд СРСР, щоб запобігти голоду, змушений був закуповувати збіжжя і продукти тваринництва за кордоном. Урожай одного року не є показником стабільності стану в сільському господарстві. В 1967 році, за даними ЦСУ імперії з березня ц. р., в країні зібрано 147,6 млн. тонн збіжжя, на 12 відсотків менше, як попереднього. Про урожай нинішнього року промовчується, а він, за скупими вістками преси, є нижчий від минулорічного. Деяке поліпшення стану в сільському господарстві, зокрема зернового, в 1966 р. пояснює урядова преса мудрими ухвалами березневого пленуму : XXIII з'їзду всесоюзної партії, який „вперше в практиці колгоспних економічних відносин розв'язав питання про гарантію необхідного продукту в колгоспах”. Звичайною мовою це означає, що з'їзд пообіцяв, що не весі урожай, як то практикувалось, буде забиратись із полів для виконання обов'язків перед державою”, а залишатиметься в колгоспах необхідна кількість на харчі.

Сучасне керівництво імперії почало перебудову сільського господарств з застосування економічних стимулів, побачивши, що адміністративно політичний тиск на селянство завів господарство у безвихідь. „Сила ухвал березневого (1965 р.) пленуму ЦК КПСС в тому і є, що вони привели в дію найголовніші економічні стимули росту виробництва”. („Комуніст”, ч. 4, 1968 р.). Збільшення заготівельних цін на продукцію с/г вважається за велику мудрість партії, її надмірну опіку над селянством, бо „коли заготівельна ціна не покриває витрат на виробництво, це неминуче приводить до тупцювання на місці, а то тягне господарство назад, які б грандіозні пляни поширення його не намічались” („Комуніст”, ч. 4, 1968). Дивно стає, коли читаєш такі абеткові істини в офіційні ЦК. А як же розвивалось сільське господарство до пленуму, коли заготівельні ціни понад 30 років не покривали й третини витрат виробництва?

„Стимули” стали черговим маревом імперських уніфікаторів національного села, за допомогою їх можновладці Кремля думають подолати вороже ставлення селянства до колгоспного ладу. Про них багато говориться і пишеться. В колгоспах непомірно зростають кадри економістів і пляновиків, які розробляють і приганяють економіку окремих ланок с/г виробництва, щоб зробити його стійким, прибутковим і рентабельним. Зрозуміла річ, що розвиток господарства може

бути успішним лише тоді, коли об'єм продукції буде збільшуватись швидше, як витрати на її виробництво. „На жаль, — стверджує заступник начальника ЦСУ СРСР, — так не є”. „Коли в колгоспі 1961-1965 рр. на кожного 100 крб. основних і обігових коштів припадало 96 крб. валової продукції сільського господарства, то за два роки нової п'ятилітки (нинішньої) цей середній показник фондоповернення зменшився на 24 відсотки” („Правда” за 10 червня 1968 р.). За шість останніх років, вказує автор статті, „капітальні вклади в колгоспах збільшились у 1,8 рази (180%), вартість виробничих фондів збільшилась у 1,9 рази (190%), а валова продукція зросла лише на 23 відсотки”.

* * *

На різні лади аналізують економісти цей дивовижний стан і позитивної відповіді не знайдено. Економічно це значить, що господарство не має виглядів стати рентабельним, вийти з економічного застою чи стагнації. Дійсність колгоспного виробництва заперечує закони марксизму, на засадах якого, ніби ту дійсність насаджували і насаджують стратеги імперського соціалізму. В колгоспах дуже часто вартість машин не виплачується виробленою ними продукцією. А до того треба додати невисоку якість машин, відсутність відповідного догляду за ними, брак запасних частин і сама експлуатація їх. Все це приводить до того, що, наприклад, в Узбекській РСР за один рік списано 19 відсотків тракторів, а в Туркестанській — 20 відсотків. Не дивно, що за таких умов промисловість не встигає постачати машин і частин до них. І „потреби господарств на трактори і машини задовольняються недостатньо”. Зачароване коло централістичного пляну імперського, доведеного до абсурду. Сільське господарство економічно переладоване основними фондами, а разом із тим машин не вистачає. За низької продуктивності господарства не мають засобів на придбання машин, а промисловість неспроможна постачити потрібну кількість машин і с/г знарядь. Банкрутуюче сільське господарство потягне за собою і промисловість, яка за пляном його обслуговує.

„Коли б ми орієнтувались у забезпеченні радгоспів і колгоспів тракторами на рівень приватно капіталістичних фарм, то нашому середньому радгоспові, що обробляє біля 9 тисяч гектарів, довелось би купити 523 трактори (з розрахунку 15-сильні). Середньому за розміром земельної площі колгоспові, що обробляє 3 тисячі гектарів, довелось би придбати 180 тракторів” („Известия” за 7 березня 1968 р.).

Промовчуючи фактичне навантаження на трактор, газета перекоонує читачів у перевагах соціалістичного господарства. Вони, будучи то, в тому, що в СРСР трактори використовуються на більшій площі, як у капіталістичних країнах. І знов заперечує „вічні” і „непомильні” закони Маркса, якими їх вважають будівничі імперського колективізму.

В „Комуніст”, ч. 2 за 1968 рік розповідається про передовий колгосп ім. Кірова в селі Щербані, Миколаївської області. У колгоспі

8.709 гектарів землі, рільна площа виносить 5 600 гектарів, на яку припадає 80 тракторів. На один трактор — 70 гектарів. В чотири рази більше, як у господарствах США. Такий стан у ліпшому колгоспові. А що ж тоді в гірших? А їх є переважна більшість. При такому навантаженні на трактор, а до того треба додати брак запасних частин і низьку якість ремонту, роботи виконуються невчасно, порушуються агрономічні терміни с/г робіт. При байдужому ставленні до праці колгоспників, це спричинює те, що сіють до жнив, а убирають під снігом. Кожного року мільйони гектарів нескошеними попадають під сніг.

У червні почалися жнива в південних районах імперії. Як і кожного року, „Правда” за 10 червня ц. р., в передовій б'є на сполох „про нестачу найнеобхідніших частин на селі, що ставить під загрозу збирання врожаю”. Обвинувачуються заводи, що не виконали замовлення, обвинувачується „Сільгосптехніка”, це в'домство є посередником між промисловістю і господарствами. Стиль той самий, що був і до „стимулів”, винайдених новим керівництвом.

* * *

У зерновому господарстві стан ніби кращий (відносно), як у тваринництві і городництві. В „Известия” за 15 червня ц. р. надруковано статтю „Пора с'нокоосу” з припискою вгорі „гострий сигнал”. У статті розповідається як минулого року в Білорусі, виконуючи плян заготівлі кормів для худоби, наскиртували десятки тисяч скіртів і стіжків сіна. Плян передбачав на заготівлю сіна 15 днів, а вона тривала два м'сяці. А зимою побачили, що в скиртах не сіно, а бадилля без споживних речовин. Цього року жнива передбачаються на два тижні раніше, а з заготівлею сіна ще гірше, як було торік. Лише половина сінокосилок до тракторів відремонтовано. Газета сигналізує і алармує тоді, як почали косити сіно. Очевидно, від цього с'на не прибавиться, а буде знов бадилля, хоч плян і виконається.

У тваринництві з року в рік не вистачає кормів для колгоспної худоби в багатьох господарствах. За останні роки три рази підвищувались ціни на заготівлю м'яса, застосовувано й інші економічні стимули, щоб заохотити людей до більшої продуктивності у виробництві м'яса, але те виробництво в значній частині колгоспів дає збитки. „На відгодівлі скоту і продажі його державі в 1966 році 34 відсотки господарств України мали збитки” („Комуніст”, ч. 4, 1968 р.). А відгодівля скоту в Україні, з її великою цукровою промисловістю, яка дає багато дешевого корму, була найбільш прибуткова галузь тваринництва. Фахівці тваринництва докладно обчислили скільки дає споживних речовин гичка, що залишається після збирання буряків, скільки тих речовин у жомові, побічному продукті у виробництві цукру, все те знають ті, що доглядають худобу, а збитковість господарств на відгодівлі, як була, так і лишається.

З городництвом і садівництвом ще гірша справа. Колгоспи від вирощування овочів мають збитки і торговельні організації, що за-

готовляють овочі й ярину так само збиткові. Централізована бюрократична система заготівлі не здібна вчасно і фахово заготовити продукцію городництва і продати її населенню. Відпекуються від вирощування овочів і колгоспи, бо воно економічно не вигідне. А селянин, на маленькому клаптосі присадибної ділянки, те робить блискуче. „Не можна, наприклад, визнати за нормальне, що при нинішніх цінах на овочеві продукти (значно підвищених за нового керівництва імперії — ред.) виробництво їх в багатьох колгоспах і радгоспах дає збитки. Хоч роздрібні ціни на овочеві товари значно вищі від заготівельних цін, торговельні організації також ледве зводять кінці з кінцями. В обігові є великі втрати продукції, розтранжирування і розбазарювання суспільної праці” („Комун’ст”, ч. 4, 1968 р.).

Так окреслює господарську безвихідь офіціоз імперської партії. Чи треба більшого унагляднення протиприродности, економічної нежиттєвості колгоспного ладу, що є підвалиною імперської системи з вивіскою — СССР? Таж в економіці країн, де творча ініціатива людини в праці має змогу розвиватись, ці галузі сільського господарства є найбільш рентабельні й прибуткові. І ферми і торгівці мають прибутки, а населення — добрі продукти. В імперії, де бюрократичний централізм великодержав’я позбавляє людину творчої ініціативи праці, перетворюючи її на гвинтика в колгоспі, навпаки: виробництво дає збитки, торговля ледве квітає, а населення належно не забезпечується продуктами городництва.

В колективізованому сільському господарстві імперії агроном, зоотехнік і механізатор вважаються дуже відповідальними людьми. Вихваляючи здобутки соціалізму, преса часто підкреслює як го влада, дбаючи про розвиток с/г виробництва і добробут населення, забезпечує села кадрами фахівців, організаторів с/г виробництва.

А ті фахівці на практиці стають гвинтиками бюрократичної машини імперії. Тонуть у зливні паперів, якими заливають їх районів, обласні й міністерські відомства. За п’ять місяців цього року агроном радгоспу зареєстрував, як твердить кореспондент „Правди” за 7 липня 1968 р., 716 вхідних паперів. „Минулого року було 1.195! В цьому році буде більше”. Доведений до розпачу, агроном каже: „Від одних звігів голова крутиться!” Не встигнеш скласти один — вимагають другий. І кожний, звичайно, „по нижеприлагаемой формі”, яка складається з біля десяти друкованих листків”.

В районних і обласних управліннях те саме. До обласного управління на протязі тижня надходив пакунок за пакунком з зброшурованими цінниками на заготівлю кіз. „Коли підраховали — взялися за голіву — 10.000 примірників. — Що ж з ними будемо робити? — Хтось, жартуючи, запропонував: видати кожній коз’ по одному примірникові. — Але в нас і кіз стільки немає в області, — заперечили жартівники. — П’ять тисяч голів, не більше... — І чудесно! Кожний по два примірники. Хай кози знають собі ціну.” („Правда” за 7 липня 1968).

У розпачі в’д паперової зливи сміливіші фахівці кричали: „Ря-

туйте! Допікає до самих печінок паперова злива". А ті, до кого звертаються знизу, здвигують плечима. Нічого не можуть зробити, бо самі в такому стані. Паперовий суховій централізованої до абсурду імперської відомственої машини великодержав'я зводить нанівець працю фахівців сільського господарства. А без централізму система колективізму не мислима.

* * *

Колективізація сільського господарства була подумана як підвалина, на якій тримається імперська будівля з вивіскою ССРСР. Багато разів її підправляли, поліпшували різними змінами. Кожна зміна в Кремлі, а їх було багато, починала з реформи сільського господарства. А життя доводить, що та підвалина, як і система імперська, гнила і нежиттєва.

Г о н т а

Вічне полум'я слави

З а л і з н я к

ДО 200-РІЧЧЯ КОЛІВЩИНИ

Поставивши черговим завданням вихід на береги Чорного та Балтійського морів, царський уряд 1686 року уклав із Польщею так званий „Вічний мир", згідно з яким Волинь, Київщина (без Києва) та Брацлавщина лишилися у складі Польщі. Таким чином, більша половина України знов опинилась у складі Речі Посполитої. Невіть окуповане Туреччиною Поділля Польща відвоювала наприкінці XVII ст.

Утвердивши своє панування на Правобережжі, шляхта розгорнула широкий наступ на народні маси, ліквідуючи все те, що вони здобули за роки Визвольної війни в галузі економічного, політичного та культурного життя. Збройними заходами польський уряд знищив козацькі полки. Потому настав час громадянським свободам: відтепер право обіймати урядові посади надавалось тільки католикам та уніатам. Українська шляхта частково переселилась на Лівобережжя, а та, що лишилася під владою Польщі, політично деморалізувавшись, у більшості своїй полонізувалась й зраджувала свою націю.

Слідом за нею йшла й верхівка української православної церкви. Львівський

єпископ М. Шумлінський запровадив у Галичині унію, інші єпископи, маючи підтримку з боку уряду, примусово поширювали її й далі, аж до Дніпра. Церковні багатства економічно занепали й втратили те значення, яке відігравали в політичному та культурно-національному житті України.

Створилися сприятливі умови для широкого економічного наступу феодалів на селянські маси. Вся перша половина XVIII ст. — це період відтворення та організації нових магнатських і шляхетських господарств на основі продуктивної, а пізніше й відробіткової ренти. Земельні багатства, а з ними й влада зосередились у руках 40 магнатських родів — Потоцьких, Сангушків, Скарбків, Яблоновських Любомирських Браницьких та інших. У Шенсеного - Потоцького, наприклад, було 3 мільйони моргів землі, на яких працювало 130 тисяч кріпаків.

Не витримуючи кріпацької неволі, частина селян утікла в степи Запорозької Січі. Це підірвало панські господарства, й феодали намагались переселяти селян у південні райони з півночі та з Галичини, оголошували на своїх спорожнілих землях роки „слобод“, охоче приймали втікачів. У 1730 х рр., наприклад, з Галичини в південно-східні райони України вийшло понад 100 тисяч селян. Але ці люди здебільшого не мали ні реманенту ні грошей на його придбання. Створився великий прошарок людності поза виробництвом, яка шукала засобів до життя тимчасовими заробітками. А коли заробітків не траплялося, ставали й на шлях пограбування панського майна. В різних районах цей безробітний прошарок мав різні назви, дані йому магнатами: гайдамаки, опришки, левенці, злодії, свавільники, дейнеки. Уряд ставив їх поза законом.

У народних повстаннях XVIII ст. цей прошарок не відіграв самостійної ролі, але він надавав особливу гостроту боротьбі селянства, яку так яскраво показав Т. Шевченко у своїх „Гайдамаках“.

Боротьба селянства проти шляхетського гніту в другому десятиріччі XVIII ст. набула партизанської форми. Невеликі „купні“, загони народних месників, формувались у південних лісах Київщини та Брацлавщини, а також у запорозьких степах і звідти робили наїзди на панські маєтки, на католицькі та унійські поселення.

Запорозька Січ, перебуваючи під контролею російського царя, не втрачала авангардної ролі у визвольній боротьбі українського народу. Козацтво співчувало правобережному селянству й знаходило сили брати бою якесь участь у його боротьбі. Не марно ж воєнно-стратегічне й тактичне керівництво ділили повстанських загонів, до яких прилучалися тисячі селян, здійснювали саме січові козаки. І там, де на чолі гайдамаків стояли запорожці, боротьба набувала організованого характеру.

Перше значне селянсько-гайдамацьке повстання почалося 1735 року. Вибух був зумовлений посиленням експлуатації селян шляхтою. До того ж, створилися й сприятливі об'єктивні умови. У Польщі спалахнула сварка двох магнатсько-шляхетських партій за кандидата на королівський престол. Підтримуючи сина померлого короля, російський уряд увів своє військо на Правобережну Україну. Серед народних мас поширилася чутка, що православний цар прийшов визволити українців з-під шляхетської Польщі. Ширилася чутка що в разі приєднання Правобережжя до Росії, селянство залишиться в козацькому стані.

Повстанський рух очолювали тоді запорожці Медвідь, Грива, Писаренко та Верлан. Вогонь охопив Київщину, Брацлавщину й Поділля. 1736 року гайдамаки зайняли Піволоч, Погребище, Крилів, Чигирин, Сквиру, 1737 року — Умань та інші міста і йшли далі. Й лише за допомогою російської військової шляхти почастицю придушити повстання. Розбиті загони розпались на дрібні „купні“. Переховуючись у лісах та ярах, вони продовжували боротьбу партизанськими методами.

1750 року селянсько-гайдамацьке повстання вибухнуло з новою силою. За-

гони на чолі з Теслию Мочулою, Письмениєм узяли Фастів, Чигирин Радомичів, Вінницю... Серед гайдамаків було чимало втікачів з Білорусі, Молдави російські салдати-втікачі. Але їх розгромлює польське військо того ж таки року.

Повстання на Правобережжі посилювали антишляхетську боротьбу селянства і в інших районах України. В 30-х — 50-х роках загони селян-опришків на чолі з талановитими керівниками Василем та Андрієм Баюраками, Олексою Довбушем та Іваном Бойчуком робили безперервні напади на шляхетські маєтки на Галичині.

Але найвищого злету сягнула ця боротьба 1768 року. Соціальні суперечності набули особливої гостроти. Відробіткова рента ставала панівною і в південних районах Зекінчувались або касувались шляхтою реченці „слобод”. У Київському повіті на „слободах” перебувало тоді близько чверті населення. Тож селянство чинило енергійний опір наступові шляхти. Крім того, шляхта намагалася силою ліквідувати рештки православних церков, а це ображало релігійні й національні почуття українців.

Політичне життя Польщі прибрало виняткової складності: й гостроти. Незадоволені урядом магнати і шляхта організували в Барі (на Поділлі) конфедерацію. Їх підтримували Туреччина, Австрія й Франція. Варшавський же уряд дістає підтримку в Росії. Царат увів до Польщі військо, яке вступило в боротьбу з конфедератами на Правобережжя України. На догоду Петербургові, який із політичних міркувань виступав захисником протестантів у Польщі, король видав універсал, що юридично врівнював усіх некатоликів з католиками. Цей акт викликав серед польської шляхти вибух шовінізму. Кривавий терор спалахнув на всьому Правобережжі.

Селянство й цього разу по-своєму оцінювало перехід на правий берег Дніпра російського війська. Православне ж духовенство підтримувало в народі царистські ілюзії. Пішла навіть чутка, що цариця Катерина надіслала українцям золоту грамоту, в якій нібито закликає селян винищувати шляхту „до ноги”, навіть дала зброю.

Така була обстановка в Україні 1768 року, коли вибухнуло нове грізне селянське повстання — **Коліїщина** з її червоними банкетами. Одним із найвизначніших керівників повстання був запорожець Максим Залізник із села Медведівка. Його загін формувався у Холодному Ярі, недалеко Чигирина.

Значний релігійно-ідеологічний вплив на гайдамаків мав православний Мотронівський монастир під Черкасами, настоятелем якого був енергійний церковний і політичний діяч Значко Яворський. В монастирі, згідно з легендою, повстанці діставали й зброю, і нескі святині.

Взяття Залізником Медведівки стало поштовхом до повстання селян на всьому Правобережжі.

Розправлялись із шляхтою загони під проводом запорожців Семена Нежмиго, Микити Швачки Андрія Журби, Івана Бондаренка, що діяли в районі Камерна, на Васильківщині, в районі Брусиліова, Макарова та в інших місцевостях. Керівники намагались надати рухові організованості й напрямку, в діях загонів помічалася певна узгодженість.

Найбільшим успіхом було взяття штурмом 20 червня добре укріпленого міста Умані, що належало магнатові Потоцькому. Оволодіння фортецею, де поховалося багато шляхти, було полегшене переходом на бік гайдамаків уманського надвієного козацтва на чолі з сотником Іваном Гонтою. Як і в інших містах, повстанці нещадно мстилися шляхті, ксьондзам, єзуїтам і орендарям.

Шляхта виявилася безсилою перед всенародним гнівом. Селянське повстання назрівало і в самій Польщі, де йшлося до створення «хлопської конфедерації».

Під впливом Коліївщини піднявся російський полк Пікінерів на півдні України, не забаром повстав Корсунський курінь Запорозького війська, з'явилися гайдамацькі „купи” й на Лівобережжі.

Після взяття Умані повстанці проголосили Залізняка гетьманом Правобережної України, Гонту — уманським полковником, обрали іншу старшину. Створення гетьманщини суперечило політичним плянам російського уряду, який тільки чотири роки тому ліквідував автономний лад Лівобережної України й готувався до знищення самої Січі. До того ж назривала війна з Туреччиною. Царат зацікавлений був у неутралітеті Польщі, на політичне життя якої мала винятковий вплив російська дипломатія. За таких обставин Катерина II допомогла шляхті придушити селянське повстання. Російське військо розгромило лайдамацький табір під Уманню, розбило й ряд інших загонів. Залізняк, Гонта, Неживий були взяті в полон.

Захоплених гайдамаків — польських підданих — судили польські трибунали, російських підданих — Київська губернська канцелярія.

Тисячі рядових повстанців були приречені до страти, до тяжких тертур та до каліцтва. Лише Коднівський трибунал (на Волині) виніс близько 400 смертних вироку. Особливо жорстоко помстилася шляхта над Гонтою. В селі Серон на Поділлі його протягом трьох днів катували, перш ніж відтяти голову.

Більш як двісті підданих Росії, поміж них і Залізняка, Київська губернська канцелярія засудила до нещадного биття Загогами, потім усіх затаврувала розпеченим залізом та й заслала до Сибіру у Нерчинськ на довічну каторгу.

Та звірячі судилища не вбили в повстанцях героїчного духу. Переховуючись у дісах та ярах, дрібні гайдамацькі „купи” ще кілька років наїздили на шляхетські маєтки, розправлялися з навісним панством, наводили жах на окупантів.

Уся гайдамачина і її найвищий злет — Коліївщина стверджували й поглиблювали волелюбні традиції українського народу. Розповіді й легенди про героїчні гайдамацькі подвиги передавалися в Україні від дідів до синів та онуків, надихаючи їх до непримиренної боротьби з гнобителями.

Тарас Шевченко високо цинив гайдамачину, як визначний етап героїчної боротьби українського народу.

«В чому іншому, — писав він, — а в цьому відношенні мої небіжчики-земляки не поступилися будь-якій європейській нації, а в 1768 р.. навіть першу Французьку революцію перевершили». Й пишався своїми пращурами:

«Я ж рідний онук одного з гайдамаків»...

ІВАН БОЙКО

Українська Православна Церква в духовому житті українського народу

«Церква знає братерство, але не знає підданства.»

Філософ А. С. Хомяков

«Духові Православ'я — чужий клерикалізм.»

Філософ Н. Бердяев

В кожному політичному середовищі української еміграції, як і в українській спільноті взагалі, питання віри, Церкви, шляхів церковного життя, їх розвитку, набрали великої ваги, зайняли „почесне місце” в ідеологічних настановах чи напрямках. Церковне питання стало основним питанням нашої духовості, нашої місії у вільному світі християнської культури, нашої культурної спадщини і сучасного духового зросту.

І це є вповні зрозумілим. Аджеж наше релігійне церковно-творче життя розвивалося у віках, творило свою історію, зносило свої великі духовні дари в християнську культуру людства, а в часи лихоліть, історичних іспитів українського народу, він всією своєю духовою міццю бержив історією накреслений свій шлях релігійно - церковного життя. А в новій своїй історії, коли ще не скінчилося нове лихоліття, український народ спромігся на всенаціональний духовний подвиг, піднісши своє духовне життя на височину Відродження національної Православної Церкви, яка „не знала підданства, але знала братерство”.

В середовищі нашої Організації, що об'єднує свідоме селянство і ту інтелігенцію яка ідеологічно стоїть в передніх рядах славного українського селянства, з довшого часу надавалося й надається виключне значення принципам, засадам того духовного шляху українського народу, що найповніше виявляється в організованому житті його Церкви.

Належачи до християнського світу і його духової культури, яку в наші часи так зухвало було поборювано несіями „нової культури” зі знаком свастички, а зараз із такою зоологічною люття оголошено боротьбу фанатиками з червоною імперією кривавого серпа й молота — ми, як приречені, залишаємось свідками маніякальної спроби знищити християнський шлях нашого народу, знищити його Церкву і все те, що вона давала нашому народові впродовж віків. Йде жорстока боротьба за душу народу там, на українській землі, де ми, частка того народу, з зрозумілих причин уже не можемо безпосередньо брати участі в тій тотальній боротьбі.

Одначе ще не так давно, в ці нові часи, коли ми ще жили і діяли в Україні, нам довелося, може, першим зіткнутися з початками гострої й тяжкої боротьби українського народу за право своєї віри, за свою рідну Церкву. Багато з нас із різними своїми силами, умінням, відданістю, а багато й з талантом — ставали до розбудови творчого церковного життя в протизвагу наступеві жорстокого фанатичного ворога та його „войовничого безвірства” — атеїзму. І чим зухваліше ворог натискав на українське вискоорганізоване православне церковне життя, тим воно ставало більш піднесеним, зростаючим і зміцнілим. Православні церковні громади, Братства, Сестричтва набирали великого досвіду в обороні своєї відродженої Церкви, в ній підносили своє духове й культурне життя як громади

Христової в нових часах. Цим освітлювали ту темну ніч, що прийшла в Україну як подих нового варварства.

Тож чи не нам належить виборене право творити й у вільному світі таку політику, таку культуру, які б спиралися на засади нашої ліпшої духовної спадщини, того великого духовного твору, чим була і є Українська Автокефальна Православна Церква, будівничим і талановитим архітектором якої був і буде наш український народ?

Таким чином в наших політичних і культурних завданнях Організації СЗСУ-СП ми акцентуємо елементи морально-етичні, релігійні, що ними жили в давніх віках наші предки і що в нові часи нашої історії створило спохвальну подію українського духовно - релігійного відродження, чим конкретно було постановня Української Автокефальної Православної Церкви в тяжкі „буремні роки” в Україні.

Все наше церковне життя в Україні в часи Відродження, ведене найталановитішим духовним Проводом Її, за яким йшов віддано народ розвивалося як глибокий процес, що мав усі прикмети Ренесансу, що призвів би до повної триюмфальної перемоги, але проти цього переможного процесу виступили пекельні сили влади червоного Кесаря, всієї чужої держави на нашій Землі і почался фізичне знищення духовного проводу Церкви, всіх творчих сил Її, всього великого активу цього руху, що крім своїх власних сил не мав ні найменшої підтримки з боку християнства західного світу.

Тотальній лютості безбожної влади Церква протиставила подум'яну віду, владхненню проповідь науки Христової, нечувану жертвовність духівництва і мирян та всебічно продуману внутрішню зорганізованість чистими й творчими формами Соборносправного Її устрою.

В ті люті часи міжцерковні взаємини, звичайно, не були дружніми, влада з міркувань поборювання всякого церковного життя, штучно загострювала ті взаємини провокаційно підтримуючи ті церковні течії, які вороже ставилися до всього процесу Відродження автокефалії Української Церкви. Слід тут згадати не лише так зв. „Тихоновщину”, „Живую, Обновленческую” течію, що вже губити всяку підтримку своїх віруючих, але й ту штучну церковну течію, вірніше — групу, що називала себе „українською канонічною церквою”, яку очолював престарілий і зовсім не впливовий єпископ Феодія Булдовський а ідеологом у якій був молодий ще священник з академічною освітою о. Николай Базілевський. Ця течія, що її наш народ іронічно називав „автокефалією номер два”, як не ставалася прислужитися владі, очорнюючи нашу УАПЦ, ніби з позицій своєї неканонічності та політичності, — не знайшла через те належної підтримки з боку віруючої української людности і течія ледве налічувала десяток парафій з числа українізованих тихонівських церков.

Полтава, Миргород і Лубні були теремом безуспішної спроби „ствердити себе”, як церковну течію в протинагу великому Автокефальному Рухові Відродженої УАПЦ. Ці претенсії, намагання виявилися нежиттєвими і для свого розвитку не мали ґрунту. Українська православна людність не потребувала чужих її духовних церковних проводів, що компромітували себе замаскованою підтримкою з боку органів державної влади та тією канонічністю, що відмежовувалася від „Летюрівської” УАПЦ, про що в своїх проповідях все підкреслював згаданий священник Николай Базілевський

Твердою впевненою ходою простував український народ в розбудові свого величного національно - релігійного руху Відродженої УАПЦ.

Якщо на теренах нашої Батьківщини-Україні процес відродження УАПЦ, був джерелом глибокого національного піднесення і освідомлення себе як нації пра-

в о с л а в н о ї, що не викликало жодних сумнівів, то в умовах розсіяння, на еміграції, рівень високого духовного піднесення зустрів холодну атмосферу критичизму або недовір'я в сердовнищах тих церковних об'єднань, які не мали органічного зв'язку з славними подіями церковного відродження в Україні. В значній мірі таке явище обумовлене специфічними умовами життя на чужих землях.

В останні роки українські католики повели галосну акцію за утворення Київсько-Галицького католицького патріархату в Україні, щоб — „бути готовим до апостольської праці відродження християнства на всьому європейському Сході та „промошувати шлях до з'єднання всіх українських християн” („Сучасність”, ч. 10, 1967 р.). Ту акцію церкви православні кола сприйняли, як виклик Українському Православ'ю. Акція з такими завданнями викликала гостру реакцію УАПУ.

Отже першим виявом православного протесту проти згаданого нового принизливого потрактування сили й міці українського православного визнання було утворення серед активнішої частини православних церковних громад, так зв. Братств, які ставили своїм завданням широкое освідомлювати загал православної людности з агресивними заходами тих католицьких кіл, які живуть настроями свесї войовничости на релігійному ґрунті.

Акція широкого зацікавлення утворенням таких Братств наче відродила ті давні історичні подвиги таких же Братств, коли вони ставали чи не єдиним фертетями в обороні загроженого православного церковного життя в Україні.

Згадаймо дещо з тих давніх часів, із тих „повчальних урсків історії” цюло-ролі давніх Братств у захисті нашої прадідівської православної Віри.

У 1204 році Царгород був взятий штурмом хрестоносцїз з Заходу і в новому Римі вибирається латинський патріарх Теодор Морозіні. Імператор і патріарх емігрують в Нікею. У Царгороді більшість вищої ієрархії схиляється перед новим патріархом - католиком, але... православ'я в Царгороді було врятоване завдяки мирянам і невеликій кількості нижчого духовництва, які дружньо відстояли свою Віру. Це було можливим завдяки тому, що на світанку XIII століття кожний мирянин жив усєю душею інтересами Церкви і Віри.

В середині XVI ст. в королівській Польщі стало швидко розвиватися вчення Лютера. Для протидії Рим (Ватикан) направив на Схід ліпші свої сили які швидко справилися з новим „лжеученієм”. Але впоравшись з лютеранством, вони перейшли до боротьби з Православ'ям. Становище складалося таке, що, здавалося, нікому дати відсіч для захисту Православ'я. Освічена верства (інтелігенція), упривілейована верхівка відходить від участі в церковному житті, бо ця участь певвала їм кар'єру. І православну віру рятують тут миряни. Ось один із документів тих часів: «... доведеться мені, овечці отари Христової пастирства Вашої милости іти за пастирем своїм» — пише Скулин, відомий церковний діяч — «з Вашій милости треба знати куди нас ведете і за нас відповідь давати будете.»

Цей лист був адресований митрополитові Михаїлу (1595 р.) у відповідь на лист цього митрополита, який виправдував свій перехід до Унії, — бо «якщо я погодився на Унію, то король обіцяв мені свою велику ласку, за непослдження ж --- немилість і утиск...»

Іше один цікавий лист-документ. Коли галицькі дворяни дізналися, що митрополит Київський Онисфор (1585 р.) не їде в польський сейм „захищаючи прага і вольности закону нашого прецькогого» — пишуть йому від імені Братства. «Але ваша милість не хоче виконати свої обов'язки, не хочите бути діяльним при такій нашій великій біді, більшої від якої не було і не буде... Ради Бога, згадайте святих попередників своїх, архієпископів Київських і возревуїт благочестію їхньо-

му, а на нас не прогнівайся: жаль нам душі й совісті вашої, за все відповідь Господеві мусите ви дати.»

Про діяльність Братств ми читаємо вже в Іпатівській грамоті під 1159 р. Але особливо розвинулися вони в XVI столітті.

Найбільшим Братством було Київське. Його статут затверджений у 1586 році Антіохійським патріархом Іоакимом, він складається з 34 розділів, що передбачали: грошові датки при вступі в Братство; щорічні датки і навіть штрафи; зобов'язання не розголошувати братських справ; взаємодопомогу, відкриття й утримування церков, шкіл, друкарень; доглядання чистоти Православ'я і викорінювання всякого свавілля в церкві. Також при Братствах утворювалися „юнацькі Братства” або „младенкопії”. Вони займалися іконописом, з їх рядів вийшло багато пастирів і архипастирів.

Львівське православне Братство визначилося видавничою діяльністю. Про це красномовно говорить факт надрукування 300.000 церковних підручників.

Коли 24 серпня 1595 року польський король Сигизмунд всенародно об'явив з'єднання Церков Східної і Західної і в Римі була вибита медаль *Ruthenis receptis* — православні, під впливом Братств, відкинули Унію і пішли проти воли польського уряду, чим значно погіршили своє правне становище. Братство широко розповсюдило „Апокристис албо отповідь” на книжці про Берестейський собор, у якій стверджувалося і обґрунтовувалося право мирян втручатися в церковні справи.

Невдовзі король Польщі у спеціальній грамоті закликав відноситися до православних, які противляться Берестейському соборові, що проголосив Унію, — як до ворогів польської держави. У наслідкові — королівська Польща була потрясена козацьким повстанням Наливайка.

І ось уже в часи повної підлегlosti Української Православної Церкви московській синодальній церкві, одні з її ставлеників, Ніженський протопоп Максим Філімонов, звертаючись до боярина Ртищева з листом-проханням, підкреслює в ньому, що православне населення тих країв «... двух вещей только боятся: что б их отсюда в Москву не гнали, да что б обычаяв здешних церковных не переменили...» Через вельможу Ртищева цей протопоп просив царя зважити на це. Цей лист характерний тим, що представник московської церкви, пограблявши в Україні, відчув і зрозумів, що її православний народ має інші відмітні свої церковні традиції, яких не можна легко звикати.

У великій мірі Братства знаходили підтримку й від сучасних визначних вчених богословів, яких тодішня Українська Православна Церква мала цілу плеяду, і які у своїй діяльності багато прислужилися розвитку Православ'я у Московщині. Наведемо лише один приклад, що багато дає до розуміння духу Православ'я в тих далеких часах в Україні.

Німець-лютеранин, Адам Зернока, прибув з Західної Європи до гостинного двору Чернігівського архієпископа Лазаря Барановича і в нього приймає православну віру. Адам був з родини майстра-золотаря в Кенігсбергу. Спочатку читав лекції в місцевому університеті, потім переїздить у Ієну, де захоплюється вивченням текстів св.-очеської патологічної науки. Ці свої знання поширює, з переїздом до Англії, в Оксфордї. Ще глибше переконується у вірчї латинського Заходу від догматичної спадщини східних грецьких отців церкви. Далі віїздить до Парижу до Італії, де в бібліотеках збирає обширний матеріал, який остаточно й приводить його до рішення прийняти православну віру. Так цей європейський вчений, прийшовши в Київську Русь, побував у науколюбця арх. Лазаря Барановича і від нього, через миропомазання, прийняв православ'я у церкві Бориса і Гліба.

Архієпископ забезпечує його матеріально для закінчення богословської праці про шестя Святого Духа. Іздив цей вчений і то Києва на покійн його святиням і був ласкаво прийнятий у Лаврі.

Повернувшись до Чернігова, одержує від гетьмана погаду в Батурині, як факхівець архітект-мистець. Різносторонню вченість його високо оцінив гетьман і створив для нього найкращі умови, завдяки чому Адам, уже з прізвиськом „Чернігівець”, закінчує свою велику працю, обсягом коло тисячі сторінок. Написав ще вдатну полемічну працю, скеровану проти латинства освобовачи книгу езвіта Рутки. Свої праці в латинській мові Адам видає на сховище й передрук у бібліотеку Київських Митрополитів. За переказом, на кінець свого життя цей вчений вступив у Київсько-Печерську Обитель, прийнявши монашій постриг. Його праці лише через 90 років були надруковані старанням Митрополита Київського Самуїла Миславського.

Грецький митрополит, що гостював годі в Києві, ознайомившись із працею Адама Чернігівця, захопився нею і згодом переклав її на грецьку мову, що з'явилася надрукована у двох томах. Характерно, що російський переклад праць того видатного вченого був зроблений щойно у ХХ столітті старанням преосвящ. Модеста Волинського.

Можна було б ще згадати тут багатьох Київських вчених тих часів, що працювали в Москві в різних ділянках науки і тим підносили рівень її культури, який був непорівняльно нижчий від культури в Україні. Єліфаній Ставінецький тоді вславився своїми перекладними працями з грецької і латинської мов не лише в царині церковній, але й загально науковій.

Слід було б зупинитися над окремою темою — високим рівнем тодішньої духовної культури, всього культурного життя в Україні в тих далеких часах, але це зайняло б багато місця. Але треба навести одне промовисте свідчення з чужих джерел.

Як відомо історикам, у 50-х роках ХVІІІ ст. антіохійський патріярх Макарій відвідав Московію. З ним подорожував молодий вчений зі Сходу — Павло Атепський, який писав у цій подорожі свій щоденник арабською мовою. В ньому — багатий матеріал для вивчення тодішнього побуту в Московії і в Україні. Згадуючи про церковний спів в Україні та порівнюючи його зі співами в Московії, автор пише: «спів козаків радує душу і виліковує від печалі, бо йде він від серця і виконується наче з одних уст. Вони пристрасно люблять нотні співи, ніжні, чарівні мелодії. У тих же (московитів) спів ведеться без навчання, яке трапиться, однаково, цим вони не соромляться. Ліпший голос у них — грубий, густий, басистий, який не дає задоволення слухачеві». Автор щоденника відмічає піклування над сиротами, які забезпечуються в містах матеріально і одержують освіту. В селах ці сироти після заходу сонця «хсдають до всіх мешканців співати хором гімни Пресвятії Богородиці приємним захоплюючим душу напівом». «Ію всій землі козаків ми помітили із здивованням прекрасну рису: всі вони, за малим винятком, навіть більшість їх жінок і дочок, уміють читати, знають порядок церковних служб і церковні співи, крім того священники навчають сиріт і не залишають їх бродити по вулицях невігласами». Цілих два роки не відпускав їх московський цар, а нарешті вони, пригнічені всім баченим, поверталися в свою землю. «З тієї хвилини, коли ми побачили Печерський монастир, куполи якого ще здалеку виблискували, і як тільки торкнулися до нас пахощі цих квітучих земель, наші душі стріпонулися від радости й захоплення серця наші розкрилися і ми сповнилися чуттям вдячності Господеві. Протягом тих двох років перебування нашого в Московії, замок висів на наших серцях, а розум був до краю стиснений і

пригнічений, бо в тій країні ніхто не може почувати себе скільки-небудь вільним або задоволеним, хіба крім корінних мешканців... Навпаки: країна козаків була для нас ніби нашою власною країною. а її мешканці були для нас добрими приятелями, як ми самі».

У 1709 році (півстоліття пізніше) від Петра I повертався через Україну дарський посол (амбасадор) Юль Юст і ось що вразило його: «Мешканці козацької України благоденствують і живуть приспівуючи... Козаки ходять до церкви з молитовниками в руках, тоді як московіти, навіть бояри, неписьменні й навіть не знають початків віри, яку в Данії знають діти. Все населення України відрізняється великою ввічливістю і чепурством, всі одягаються чисто і в чистоті тримають свої мешкання...»

Цариця Єкатерина, відвідавши Київ, була настільки захоплена чим баченим, що голосно для всіх промовила, «Возлюбил мене, Боже, в царствії Твоєму, як я люблю народ сей благочинний і незлобний...» (Із статті проф. Панаса Слостіона в журналі „Кіевская Старина”, 1905 г., т. IV, стор. 48-54).

Запад цієї високої культури почався з того часу коли Петро I заборонив друкувати в Україні книги і позачиняв війни до того друкарні. За цариці Катерини, з закріпаченням українського народу, остаточно чиниться навіть його грамотність.

В історії російської православної Церкви настає період синодального устрою, що тримав її більше 200 років „в залізному корсеті” за виразом історика проф. Карташова. Вплив того періоду, в якому полонилася аж до революції 1917 р. російська православна Церква, звісно, досягав і в Україну, але він у якійсь мірі неутралізувався нашою національною стихією, і хоч вище керівництво Церкви велося з Петербургу, воно було безсиле знищити коріння нашого самотнього, духовно-творчого церковного життя, — його великої відмінності та традиційності. Майже все низове духовництво було з народу і поділяло його прагнення та сподівання, що корінилися в стихії національній та церковній нашій минувшини. Ми можемо пригадати безліч священодіячів з історичними прізвищами, як от Самойловичі, Борщікі, Калішевські, Грушевські тощо, вони жили з народом, творили, діяли в церковному житті, як ліпші сини народу, виразники його традицій. Українські православні храми пишались своїми прекрасними храми навіть у поштових містах. Відомий славетний диригент Нестор Горооденко починав свою діяльність в м. Логвиці, де в місцевому соборі мав прекрасний хор. І це не було винятком. Церковні маси українського народу плекали свою глибоку віру, яка й оберігала його від духового холопства, твердо розрізняючи Боже від кесаревства.

Український православний традиціоналізм. його глибоке коріння й визначило майбутній шлях відродження національної Церкви в Україні, коли прийшла історична зміна на тернах російської імперії. І саме Відродження УАПЦ носило характер глибоко народний, ніким не накинута „з верхів” чи „еліти”. Рух Відродження не мав нічого штучного не виходив з замкнутих кіл „богоискателів”, що творили свої „реліг. філософські общества” у Москві та Петербурзі, в яких велися нескінченні розмови й дискусії в пошуках шляхів оновлення й очищення московського православ'я від усіх історичних гріхів. Про ті гріхи відомий вчений Флоровський влучно висловився: «російська церковна свідомість довгий час розвивалася під подвійним впливом — адміністративним наказом і внутрішнім переломом, містичним мевчанням і віроповіданським піддакуванням...» Але й виступи чисельної групи високої інтелігенції в Росії після революції 1917 року, з намірами створити церковний рух очищеного православ'я, не дав нічого великого, не повернув народні маси, і чогось більшого з німичне „обновленчество” чи „жизне

церква" не з'явилася. Про цю невдачу історик Церкви, проф. А. Карташов, висловився красномовно і з патосом. Він називає перспективи що відкрилися для Церкви після падіння монархії, „дух захоплюючі“. Однак — «всім великим задумам і сподіванням блискавично прийшов кінець. Не до жиру, бути б живу, не до гордого ідейного преображення держави, не до модерної духовно-культурної теократії великого Православ'я, а тільки б безповоротно, хоч і під наглядом твердих у середині храмів стереотипне „пакі і пакі“, замість вселенської мрії про преображення світу — повітове задоволення казенною пайкою на існування, але існування обов'язково ж „продуктивне“, корисне тільки совєтській владі і ним регульоване...» Таке гірке з сарказмом визнання цим вченим повного краху ліпших намірів у російському православ'ї Далі він влучно нагадує знаменні слова Феодана Прскоповича: «Що все це єсть? Де чого ми дожили о, росіяни, що бачимо, що діємо? Достоїнство Церкви російської погребемо...»

У цей же історичний час український православний народ спонтанно ширить свій церковний рух, створює Автокефальну Православну Церкву, відроджує в Нії своє національно-духовне горіння, з'являється блискучий склад єпископату, що ним керує митрополит ВАСИЛЬ Липківський, якого слід назвати Василієм Великим — велетень церковної думки, славетний проповідник, безстрашний провідник, духовний Вождь улюблений обранець Церкви. За короткий, порівняно, відлук часу Церква зростає в могутню духовну фортецю, підносить духовну, національну свідомість народу на небувалу височину. Тут уже справді реальні наслідки Відродження — „дух захоплюючі“. У відродженій Церкві народ осмислює своє історичне буття та свій історичний шлях, знаходить вичерпні відповіді на свої історичні завдання, на питання „як діяти“.

Сили безвірницької влади скоро спрямовують всю свою лють на рух Відродження і УАПЦерква пішла шляхом Голготи і з мученицьким вінцем прийняла своє Розп'яття. Народ поніс страшні жертви, що більші всяких математичних обчислень «Для віри, — казав Дм. Мережковський, — нема статистики. Тут усе вирішує не кількість, а якість. Одна для мене 10.000, якщо він ліпший — так за Гераклітом, так і за Христом...» Справді в яку „кількість“ можна оцінити особу-велетня Митрополита ВАСИЛЯ й такі першини Церкви як Олександр Яршецько, архієпископ Слобжанщини, арх. Йосип Оксіюк, проф. благовісник Володимир Чехівський та інші й інші?

Відроджена Церква, її Автокефалія і Соборносправність, в Україні увійшла в новітню історію українського народу, як та найбільша сила, що не була зламана навіть в умовах найлютішої тиранії, її ім'я не могли стерти найбільші тортури необмеженої дикої жорстокості і варварства влади червоного звіра. Немеркнучим світлом залишилася УАПЦерква на всі віки! Доки житиме на великій землі — Україні — її народ, доти й пекельні сили („врата адової“) не подолають вічної ПРАВДИ — Відродженої УАПЦеркви!

Але, якими ж маловірами виявилися у наш час, в умовах нашого „сходу“, нашого розсіяння, ті церковні діячі (в різних духовних рангах) з земель Подільських, Волинських тощо, що й досі ще ведуть суперечки, чи була, мовляв, та ієрархія благодатна й канонічна, чи ні; чи її хто визнає, чи ні... Перед незмірною глибиною нашої трагедії, якими маленькими і нікчемними здаються оті наші суперечки й сумніви невірних Хомів із тих середовищ, які мруть про „вселенське православ'я“ і в той же час залишаються носіями (за своїм еством і здібностями) тільки повітового православ'я. Нам стає до болю соромно за цих книжників що тримаються ще духу чужого клерикалізму і ми в праві їм нагадати слова православного філософа Бердяєва: «Духові Православ'я — чужий клерикалізм» На-

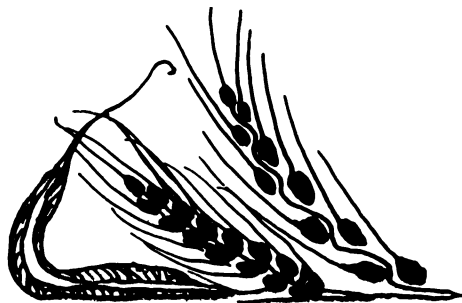
віль зовсім стороння людина, якийсь кандидат богословських наук — Фотієв, недавно в Мюнхені випустив свою книжку під назвою: «Попытки украинской церковной автокефалии в XX веке», у якій він пише, що вбачає зло в тих подіях не в порушеннях приписів канонічних, а „сокрушается” і „недоумевает” для чого українцям було творити свій єпископат? Це його магістерську голову й сушити.

Скажемо коротко: є й такі дива. Багато було і є різного „Хомолевіства”. Воно неминуче там, де гніздиться пережиток провінціалізму, де хиріє творча думка, де „дух угашається”. Величній досвід і великий осяг відродженої Церкви хоч і за короткий час дає незгаслу віру, що той пройдений шлях Її є процесом нескінченним, який ще неминуче продовжиться. Минулий досвід Церкви дав нашому народові єдину і правильну можливість осмислити себе, свою історію лише в Православ'ї, осягнути його творчий вплив, зрозуміти його віковичну Істину. Тут не може мати місце щось інше, підробка, фальш або чуже накінення.

Один із давніх церковних мислителів висловив пророчі думки що «відроджена Церква з'явить у собі не лише Церкву-храм, але і Церкву-культуру, Церкву-громадськість». Прообраз, початки цього вже було виявлено, покладено в найновішій історії нашої Української Православної Церкви.

Духовна спадщина і вся велич нашої Відродженої УАПЦеркви в Україні є найбільшим і найдорожчим скарбом Нації, складає золоту сторінку нашої Історії. І ця блискуча сторінка історії нашої Церкви буде вписана і на сторінки Вселенської Православної Церкви.

М. САКАЛО

Українська колонія в Форт Вейні

Давніх слідів українських поселенців у Форт Вейні, штат Індіана, США, нам не пощастило знайти. Зустрічали ми лише три чи чотири українських прізвища, а коли почали говорити з носіями цих прізвищ, то виходить, що Козак — то мек чи югослав, а Красенком називається людина, яка вважає себе... поляком. Тому не буде великою помилкою, коли скажемо, що українське поселення в цій місцевості почалося 1948 року і першим українським поселенцем тут був наш земляк Петро Пилипович Марченко з своєю родиною. Бувши інженером, він мав можливість приїхати сюди першим з Німеччини. Прибувши до Форт Вейчу, він налагодив тісний зв'язок із подружжям Едварда Моора, що беззастережно віддали свої здібності й можливості на допомогу в переселенні жертв другої світової війни до США. Пан Моор був пастором Методистської церкви і як людина доброго серця й шляхетних намірів приклав багато зусиль, щоб допомогти ближньому в його біді.

— В суботу ми готували приміщення церкви до служби Божої — пригладує пані О. С. Бондаренко, — а в неділю після відправи панство Моор, мій син Євген, панночка Ніна та я їхали в якусь американську ферму і провадили бесіди з людьми, щоб заохотити їх видати гарантію для переселення якоїсь української селянської родини з Німеччини.

Таким чином вийшло, що українське й американське селянство зрозуміли себе, і наші люди отримали подану їм у критичний момент руку допомоги. Десятки родин стали мешкати навколо міста Форт Вейну по фермах. Спершу шукали спокую від таборових злигоднів, а пізніше, засумувавши від самоти, „згукувалися” з земляками. Брак капіталу для вкладу в сільське господарство й на придбання земельної послістости призвів до того, що майже всі селянські родини вважали для себе багато вигіднішим працювати на підприємствах. Частина пішла до великих промислових міст, а частина залишилася у Форт Вейні. Замешкали тут пам'ятають безкорисну допомогу панства П. Марченка в підшуванні праці, помешкань тощо.

Зіхалися люди, що перед тим були розпорошені по трьох зонах зруйнованої Німеччини. Та це не було перешкодою до оформлення в організовану й, можна сміло сказати, бойову одиницю! Нас єднала і єдне спільна мета: допомога поневоленій Батьківщині, якої ніде й ніколи не можна забути.

Повноцінне громадське життя українців у Форт Вейні почалося з першої відправи Великодньої служби Божої в 1950 році, що її провів сл. п. недомучений комуністами священник УАПЦ о. Олександр Явтушенко в приміщенні Болгаро-Македонської церкви. Проблему приміщення власної церкви вирішили вірні ревнителі прабатьківської православної віри своїми грошовими пожертвами. Так Андрій Григорович Жарський, сам інвалід, свій перший заробіток віддав на придбання церковного приміщення. Першими жертводавцями на церкву були — Василь Дзюба, Максим Горб, родина О. С. Бондаренко, Я. В. Задерій, П. П. Марченко, Д. Н. Гупало, М. Т. Барлодян, Я. І. Зінченко, М. В. Дзюба, О. І. Ковтун, М. А. Виговський, С. П. Гавриленко, В. К. Кляйнер, М. Т. Зінченко.

Одночасно з розвитком церковно-парафіяльного життя почало реорганізуватися і громадсько-політичне: засновано осередок Союзу Земель Соборної України — Селянської Партії. Першим головою осередку був М. А. Виговський його

замінив Я. В. Задерій, а після його смерті — Я. М. Гребітник. Також молодь організувалась і її керівником став Ігор Яременко.

У школах наша молодь почала наполегливо вчитись, що дало їй згодом можливість з добрим успіхом закінчити вищі учбові заклади і зайняти ключові позиції на виробництвах: П. А. Прищепа працює як головний інженер відділу І. М. Яременко, В. І. Зінченко, І. С. Підлісний та інші також здобули подібні посади.

Найцікавішим серед молодих є, мабуть, шлях С. Стельмашенка, який без допомоги матері вирішив стати лікарем. Ні брак фінансових засобів, ні довгий час (8 років!) навчання не стали перешкодою: юнак знайшов вихід і успішно прямує до своєї мети. А допоміг йому в цьому його власний хист — у вільні години він працював як продавець маєтностей і вже сьогодні має достатні прибутки від своїх власних маєтків.

Інший наш молодий крайник — Володимир Черняк несподівано втратив батька і не міг продовжувати навчання. Як спортсмен, та ще й танцюрист балету, він пробив собі дорогу в страховім товаристві і тепер, завдяки своїй популярності, досить добре веде справу.

Прибулі в Форт Вейн фахівці знайшли для себе добрі місця праці. Згадуваний уже П. П. Марченко, інженер-електрик за фахом, швидко завоював авторитет. А Я. Задерій також інженер-електрик, з братом Василем мають добру славу в колах підприємців.

В загальному місцеве населення Форт Вейну про українців говорить як про працюючих і ошадних людей, бо за 10 років кожен придбав будинок, авто — матеріально забезпечив своє життя. Молодь брала й бере участь у військових формаціях придбаної батьківщини і то переважно як добровольці.

Варто згадати, що в сусідньому містечку Перу на конкурс краси штату Індіана була визначена панна Галя Базарна. Інша українка — Ніна Деркач здобула першість у штаті по знанню Біблії. Тая Зінченко отримала подяку від місцевої газети за повідомлення громадянства про те, що в час приїзду М. Хрущова до США його перекладач неправильно перекладав висловлювання тодішнього вождя СССР.

У Форт Вейні відбувалися Микільські й Покрівські збори УАПЦ. В 1950 тут засновано Братство ім. митрополита Василя Литківського, що своєю активністю є зразковим для всієї еміграції: вже десятий рік Братство видає журнал «Церква і Життя», публікує документи-брошури УАПЦ, відродженої 1921 року.

Місцевий осередок СЗСУ-СП провадить роботу загально-політичного значення. У Форт Вейні відбулося кілька доповідей визначних українських політиків: було організовано показ фільму, проведено демонстрацію протесту в час приїзду сільськогосподарської місії з Москви. Тут же проходили пленуми Центрального комітету нашої Селянської Партії, наради управ осередків, а 1965 року, завдяки географічному положенню Форт Вейну, що лежить на половині шляху між Детройтом, Клівлендом і Чикаго, тут відбувся четвертий загальний з'їзд СЗСП — Селянської Партії.

Можливості для діяльності українців у США необмежені, і тому є надія, що українська громада Форт Вейну в майбутньому зробить великий вклад у справу допомоги нашій поневоленій Батьківщині — Україні.

В. ШЕВЧЕНКО

« НАША БАТЬКІВЩИНА »

**НЕЗАЛЕЖНИЙ
ЧАСОПИС
ДЕМОКРАТИЧНОЇ
ДУМКИ**

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА 7 ДОЛ.

Ціна окремого примірника 30 центів.

Примірники за минулі роки по 40 центів.

Адреса Редакції і Адміністрації:

**N A S H A B A T K I W S C H Y N A
133 EAST 4-th STREET
NEW YORK, N. Y. 10003
Tel. 475 - 9357**

